

Из рук в руки,
от сердца к сердцу

КРОНА

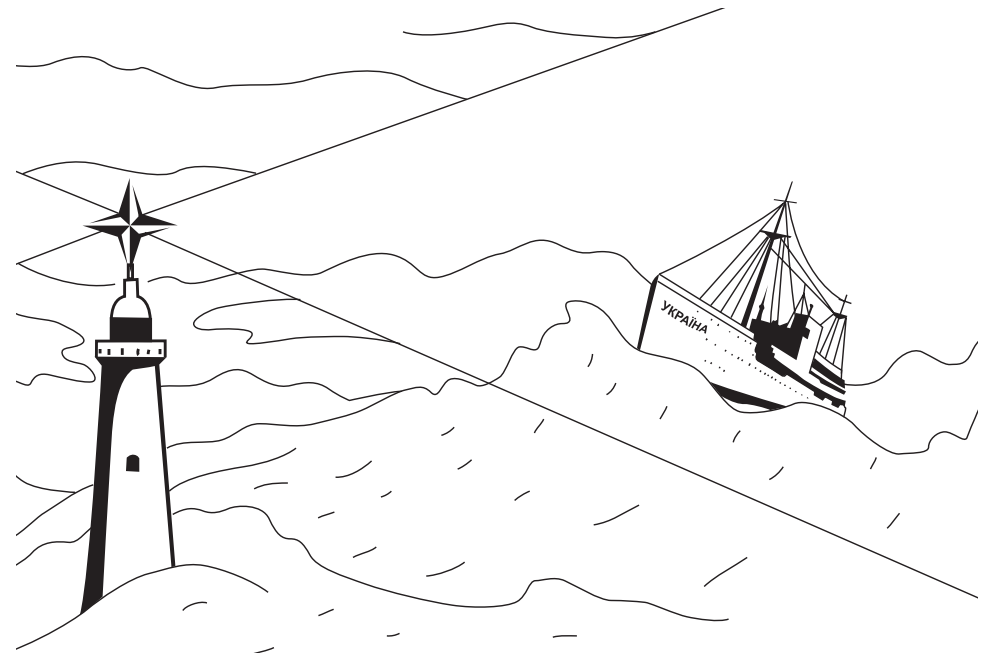
Харьковская женская
организация «Крона»
ул. Артема 4, г. Харьков
Украина, 61002
www.krona.org.ua
krona@rider.com.ua

тел./факс: +38 (057) 714-35-94
тел.: +38 (057) 706-39-83

Тираж 2000 экз.
Издательский дом
«Райдер»

пр. Гагарина 20, г. Харьков
info@rider.com.ua

тел./факс: +38 (057) 703-40-87
703-40-97
703-44-08

Інформаційно-просвітительське видання «Я»
Спецвыпуск

Харьковская женская организация КРОНА

Содержание

Выпуск осуществлен в рамках международного партнерства при финансовой и информационной поддержке:

Центр информации
и документации НАТО
в Украине

HEINRICH BÖLL STIFTUNG

Фонд им. Генриха Белля
Германия, представительство
в Польше www.boell.pl

Тема выпуска: «Гендерные аспекты евроатлантической интеграции»

«Женщина во многих станах умалена в правах и, считаясь низшим существом, исключена из участия в государственном строительстве и законодательстве. Она не участвует в обсуждении ни вопросов экономического характера, ни вопросов защиты и обороны государства, ни вопросов дипломатии и политики. Вообще, она исключена из участия в решении таких вопросов, которыми создается судьба народов и государств».

НИКОЛАЙ РЕРИХ
Призыв к женщинам всего мира

Директор издания
Людмила Гусякова

Редактор
Татьяна Исаева

Редакционная коллегия
Инна Лазарук
Ольга Плахотник

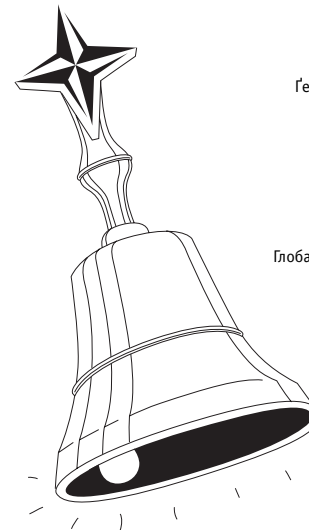
Корректор
Йолиана Страшнюк

Иллюстрации, дизайн, верстка
Мария Черная

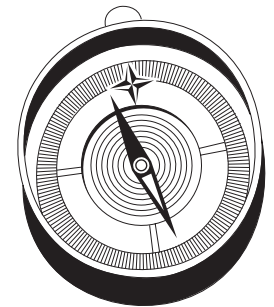
По вопросам размещения статей,
распространения издания
и использования материалов обращаться:
8 (057) 714-35-94, 8 (067) 660-48-81
krona@rider.com.ua, t_isaeva@ukr.net

Информационно-просветительское издание «Я» —
единственное печатное периодическое некоммерческое издание
в Украине по гендерному просвещению

Использование материалов и иллюстраций издания —
только с разрешения редакции или авторов статей.
Ссылка на издание обязательна

2	От редакции
Евроатлантическая интеграция — занятие женское	3
Центр інформації та документації НАТО в Україні	4
Н. Рерих	Призыв к женщинам всего мира
6	О. Плахотнік
Сон в літню ніч...	(Про долю України, Європи і світу)
8	І. Бекешкіна
Ставлення до НАТО: гендерний підхід	10
В. Гречанинов	О культуре национальной безопасности
государства Украина в современных условиях	13
«Гость «Я» — С. Черный	14
Североатлантический пакт	15
О. Палій	3 книги «Навіщо Україні НАТО?»
20	Співробітництво Україна—НАТО
21	Ю. Гребенчук
Україна—НАТО.	Взаимовыгодное сотрудничество
22	Співробітництво Україна—НАТО
у сферах невійськового співробітництва	23
С. Плотян	Гендерна складова національної політики
у сфері безпеки і оборони	в контексті євроатлантичної інтеграції України
26	П. Бендер
Гендерний баланс і рівність в Штаб-квартирі НАТО:	перетворення тривають
28	М. Тюфелі-П'єр
Гендерна політика в міжнародній безпеці	28
3 жіночої конференції в Нью-Йорку	29
Ч. Джонг Оудрат	Глобальная женская сеть в международной безопасности
30	П. Канана
Быть или не быть?	31
Р. Семенець	Жінки та армія
32	Т. Карпик
Хочеш змінити світ — почни з себе	34
Т. Трацевич	Жіноча школа НАТО —
школа відповідальної жінки	36
Інформаційні ресурси з питань євроатлантичної інтеграції	

Евроатлантическая интеграция — занятие женское

от редакции

2007 год провозглашен в Европе и в Украине годом равных прав и возможностей.

Речь идет о равенстве людей разного возраста, с разным цветом кожи, различными политическими, религиозными и другими убеждениями. А

еще людей, различных по признаку пола. Такое равенство в мировом сообществе называют гендерным, считая его одной из составляющих прав человека, и предъявляют определенные международные требования к утверждению его принципов в обществе. Страна, претендующая на участие в международном содружестве, должна их выполнять.

Выбрав курс на европейскую и евроатлантическую интеграцию, Украина взяла на себя обязательства по выполнению целого ряда таких требований.

То, что происходит в Украине сегодня, показывает: декларация «о намерениях» все еще во многом остается красивым лозунгом, поскольку качественные изменения в обществе не происходят. Примеров множество, и один из них — неприятие обществом идеи евроатлантической интеграции Украины.

Одна из причин торможения прогрессивных изменений — наличие в общественном сознании стойких стереотипов, в первую очередь, гендерных, которые в патриархальном обществе (а именно таким и является Украина) отводят женщине роль не участницы, а пассивной наблюдательницы общественных процессов. Среди тех, кто не поддерживает вступление Украины в НАТО, большинство — женщины. Одна из политических партий, претендующая на вхождение в Верховную Раду после досрочных парламентских выборов 30 сентября 2007 г. и возглавляемая женщиной-политиком, в качестве ключевого пиар-хода выбрала мотто «НАТО — нет!». И этот лозунг вполне находит отклик в сердцах электората, но важнее другое: именно из женских уст это «НАТО — нет!» звучит органично, как бы естественно...

Почему? Да потому, что существующие в общественном сознании гендерные установки, не допуская женщину в традиционно «мужские» сферы (политику, оборону, власть), отводят ей место лишь у «домашнего очага». Более того: гендерные стереотипы также предписывают женщине чураться всего, что связано с армией и войной (хотя, например, во время Второй мировой женщины и женщины воевали наравне с мужчинами и подвиги совершили немало). Однако «женская сущность», предписывают установки общественного сознания, должна сторониться всего, что связано с войной — грязным, кровавым делом. Это для «настоящих мужчин» — «первым делом самолеты»...

Поэтому украинские женщины и сами не сильно рвутся в сферы, связанные с принятием решений в вопросах безопасности, а именно таким и является вопрос вступления Украины в

НАТО: «И зачем оно мне? Мне нужно ребенка воспитывать...». Поэтому именно у женщин остается особо устойчивым стереотипное представление о НАТО как об агрессивном блоке, вступление в который несет Украине опасность, а их детям — угрозу в виде необходимости воевать в чужих странах непонятно за что.

Однако такая типично «женская» позиция «НАТО — нет!» видится нам вдвойне опасной. Во-первых, она консервирует негативные установки по отношению к евроатлантической интеграции, препятствуя видению ее позитивных моментов, касающихся повышения качества жизни и того же гендерного баланса в обществе. При этом подобные негативные установки — это не результат тщательного анализа вопроса и взвешенно принятого решения: это те самые глубинные, безотчетно-эмоциональные реакции, которые не имеют под собой логического основания. Вот не нравится, и все тут! «Папстернака не читал, но осуждаю»...

Во-вторых, (само)устранение женщин из сферы армии и безопасности,

их нежелание «самим разобраться» в данном вопросе не дает возможностей для прогрессивных изменений в самой украинской армии. Чтобы было понятно, о чем речь, один пример. В армию Израиля, как известно, девушки призываются сегодня наравне с парнями и служат во всех родах войск. Однако появление женщин в армии потребовало пересмотра многих вещей. Например, появились танки новой конструкции, что существенно повысило вероятность выживания экипажа: такое маленькое государство как Израиль не может себе позволить массовой гибели женщин-танкисток — потенциальных будущих мам новых граждан. Таким образом, с увеличением количества женщин в армии последняя с неизбежностью становится «человечнее», не так ли?

Для специального выпуска «Я» мы выбрали тему «Гендерные аспекты евроатлантической интеграции».

Команда, которая создавала этот журнал, поставила перед собой такие цели:

- предоставить объективную инфор-

мацию о Северо-Атлантическом Альянсе и о перспективах евроатлантической интеграции Украины;

- привлечь женщин к обсуждению этой темы и дальнейшему распространению информации о ней;

- содействовать осознанию женщинами того, что именно они должны стать той силой, которая будет влиять на позитивные изменения в украинском государстве.

В процессе работы над журналом мы обратились к экспертам, сферой деятельности которых является безопасность. Разные по полу, образованию, возрасту, живущие в разных странах, они поделились информацией, знаниями, своими размышлениями.

Издать специальный выпуск информационно-просветительского издания «Я» «Гендерные аспекты евроатлантической интеграции» помог Центр информации и документации НАТО в Украине, который оказал финансовую и информационную поддержку.

Редакционная коллегия «Я» благодарит принявших участие в создании специального выпуска. «Я»

Центр інформації та документації НАТО інформаційна довідка

Відносини між Україною та НАТО активно розвивалися з часу підписання 1997 р. Хартії про Особливе партнерство, у якій визнається важливість незалежної, стабільної та демократичної України для Європи загалом. У Хартії визначаються галузі консультацій та співпраці, а також регламентується створення Комісії Україна — НАТО — органу, який має спрямовувати співпрацю. Останніми роками було вироблено ефективні рамки діалогу та співпраці з широкого кола питань, таких як операції з підтримки миру, оборона реформа, наука та технології, економічні аспекти та готовність до катастроф. Така співпраця значною мірою сприяє безпеці і стабільності на евроатлантичному просторі та надає практичні переваги як Україні, так і НАТО.

У квітні 2005 р. між Україною та НАТО було започатковано Інтенсифікований діалог щодо прагнення України набутися членства в Альянсі та відповідних реформ.

У 1997 р. з метою поліпшення інформованості про НАТО та взаєморозуміння між Україною та НАТО у Києві відкрився Центр інформації та документації НАТО в Україні (ЦІДН).

Задачі Центру:

- надання інформації щодо процесів евроатлантичної інтеграції та діяльності НАТО;
- сприяння проведенню досліджень громадян та організацій України по питаннях евроатлантичної інтеграції;
- фінансування проектів офіційно зареєстрованих українських неурядових організацій України за темами, пов'язаними з діяльністю НАТО;
- забезпечення доступу до документів та публікацій НАТО;
- методична та інформаційна підтримка 27 регіональних пунктів інформації з питань евроатлантичної інтеграції в усіх областях України;
- здійснення електронної розсилки інформації індивідуальним та колективним замовникам.

Директор ЦІДН проводить прес-конференції та дає інтерв'ю щодо заходів та подій, які відбуваються в НАТО, представникам місцевих засобів масової інформації.

Контактна інформація:

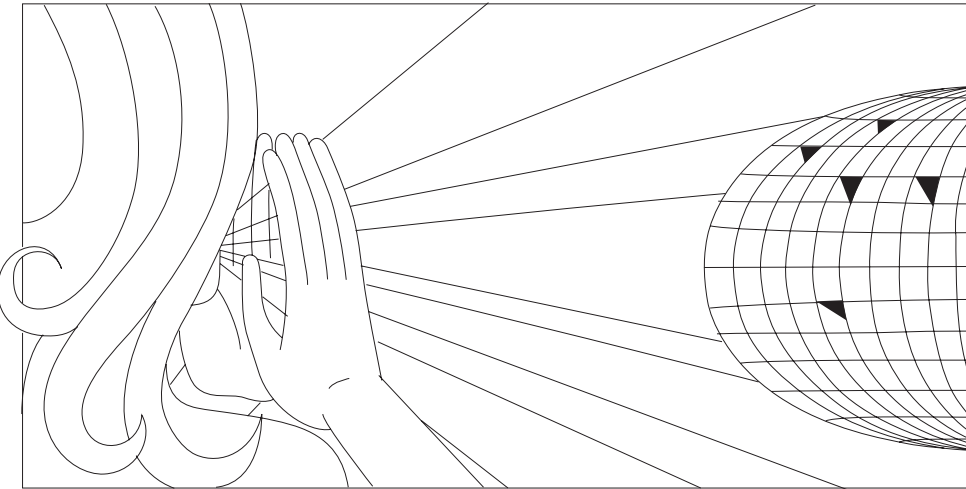
Центр інформації та документації НАТО в Україні
Україна, Київ 04119 Вул. Мельникова 36/1
тел.: (380 44) 482-0616/17
факс: (380 44) 482-0622
email: niddc@ukrpack.net

Для автоматичного внесення до списку розсилки документів ЦІДН у електронному вигляді надішліть повідомлення за адресою: listserv@nato.ukrpack.net зі словами [subscribe distribution](mailto:subscribe_distribution) у першому рядку тексту повідомлення між 9:00 та 18:00 за київським часом.

Підписатися на отримання інформації можна також, надіславши повідомлення за адресою: niddc@ukrpack.net, зазначивши свою електронну адресу, ім'я та назву організації.

Веб-сторінка НАТО:
www.nato.int/issues/ukraine
Україномовний модуль веб-сторінки:
www.nato.int/ukraine

Призыв к женщинам всего мира

«Но ведь для настоящего, каждая минута которого является уже частью будущего, нужно лишь напрячь все силы, чтобы везде на земле воцарилось, прежде всего, равноправие как первейшее условие человеческого достоинства.»

Конечно, будет и такая эпоха культуры, когда законы уже не будут женскими или мужскими, но действительно будут человеческими, и прежде всего человечными.»

Николай Рерих. Женщина

Настоящий призыв к женщинам всего мира есть призыв о помощи. Когда терпящий бедствие корабль в море посылает во все стороны призывы о помощи, то всякий иной корабль, получивший такие призывные сигналы (SOS) о бедствии, оставляет временно в стороне первоначальную цель своего пути, меняет направление и спешно идет в ту сторону, откуда раздаются призывы о помощи.

Этот прекрасный морской обычай пусть послужит воодушевляющим примером в нашем случае.

Пусть всякая женщина, до которой дойдет настоящий призыв о помощи, направит свои усилия и все свое внимание

Труднее всего победить предвзятое мнение и заставить человека поверить в то, во что он не хочет верить

в ту сторону, в которой ее деятельность так неотложно нужна.

О бедственном положении нашего корабля — нашего современного мира — говорить многое не приходится. Не замечают этого лишь сознательно слепые, не желают слушать о чем-нибудь подобном лишь сознательно глухие, но так поступают лишь страусы, которые не желают видеть надвигающейся

опасности, прячут голову в песок. <...>В своем безумии отрицания катастрофичности нашего положения они стараются брать от жизни то, что, по своему сознанию, они могут взять; они веселятся, но их веселье — это пир во время чумы, они танцуют, но они танцуют на вулкане.

В общем, это обреченные, которые чувствуют, что пировать им осталось недолго.

<...>Невольно возникает вопрос: чем объяснить это повальное людское безумие? Чем объяснить, что вместо блага люди готовят

себе гибель, вместо мирного сожительства готовы как дикие звери перегрызть друг другу горло? Ответ на эти вопросы один. Это отход от вечной, божественной правды, проповеданной во всех священных писаниях, и установление своей человеческой правды, которая является неправдой. Это незнание руководящих развитием жизни в мироздании законов, и как результат

этого незнания, нарушение этих законов. Современный человек не желает считаться с тем, что на нашей Земле, как части Космоса, действуют вечные, неизменные космические законы, которые нужно выполнять, ибо за нарушение этих законов в определенные космические сроки, которые указаны во всех священных писаниях, приходится давать ответ. Такой космический срок действует в наше время. Под действием этого срока находятся все народы, все страны, и результат этого действия проявляется в различных точках нашей планеты то здесь, то там.

Величайший из нарушаемых людьми законов, которым развивается и поддерживается жизнь в мироздании, есть закон причин и следствий. Нет на Земле ни одного самого малейшего явления, которое не имело бы причины и которое не привело бы к соответствующему следствию, которое, в свою очередь, не стало бы причиной для последующего следствия. Из этой бесконечной цепи причин и следствий складывается вся наша жизнь, наше развитие и преуспеяние, так же как наша гибель и уничтожение. Что сеем, то пожинаем.

<...>Катастрофическое состояние нашей планеты, кроме игнорирования людьми великого космического закона причин и следствий, вызывается нарушением другого величайшего космического закона — закона равновесия Начал. Основа жизни в мироздании требует взаимодействия и равновесия двух извечных Начал, которые на земном плане существования, в человеческом царстве природы, осуществляют мужской и женский. Взаимодействие, равновесие и гармоническое сотрудничество Начал есть необходимое условие нормального и успешного развития жизни на всех планах бытия, во всех царствах природы, начиная с самого высшего до самого низшего. Мужчина и женщина в мироздании совершенно равноценны и равнозначны, и о преимуществе или преобладании одного из них не может быть и речи. Одно без другого они ничто. Принцип развития и совершенствования человечества заключается в любовном единении и равновесии, в дополнении одного другим и гармоничном сотрудничестве этих двух разделенных половинок человеческой сущности, которые лишь в единении составляют одно.

<...> Эта простая, но великая истина ушла из поля сознания человечества уже давно. Уже давно люди не считают с космическими законами и живут исключительно по своим эгоистическим человеческим законам. В наше время в широкой мере происходит нарушение великого закона равновесия Начал, благодаря безраздельному преобладанию мужского начала во многих областях человеческой жизни. Женщина во многих странах умалена в правах и, считается низшим существом, исключена из участия в государственном строительстве и законодательстве. Она не участвует в обсуждении ни вопросов экономического ха-

Женщина во многих странах умалена в правах и, считается низшим существом, исключена из участия в государственном строительстве и законодательстве

рактера, ни вопросов защиты и обороны государства, ни вопросов дипломатии и политики. Вообще, она исключена из участия в решении таких вопросов, которыми создается судьба народов и государств. <...>

Настоящее обращение к женщинам всего мира не имеет своей целью призывать их к борьбе с мужчинами за свои права. Борьба за женское равноправие велась и ведется уже давно. Некоторые результаты в этом направлении уже достигнуты и, без сомнения, в самом недалеком будущем женщины будут уравнены в правах во всех отношениях с мужчинами, ибо неполноправие или бесправие одного начала и зависимость другого, будучи показателем отсталости и малой культуры, служит сильнейшим тормозом развития и прогресса человечества. Все, что по этому поводу уже сказано, имеет целью доказать гибельность разности и необходимость равновесия тех начал, которые являются основой творчества и развития жизни в мироздании.

История развития человечества повествует нам, что человечество создавало блестящие эпохи и развивало высокие цивилизации лишь тогда и там, где женщина не была унижена и где она принимала деятельное участие в

управлении народом и в строительстве жизни.

<...>Когда из жизни изъят такой могущественный фактор, как дополнение одного начала другим, то само собой понятно, что всякое решение, исходящее от одного начала, не корректированное и не санкционированное другим, будет неполным, односторонним и вследствие этого нежизнеспособным. Лишь такое решение будет правильным и будет отвечать требованиям жизни, законам эволюции и благу данного народа, когда оно выношено, созрело и решено как мужской, так и женской совместно.

Переходя теперь к современному положению, мы видим, что в тех областях человеческой жизни, из которых женщина устранена совершенно, происходит наибольший развал и наибольшее число ошибок. <...> В тех сферах человеческой деятельности, в которых женщина совсем не участвует и где благодаря этому

происходит наибольшее нарушение закона равновесия Начал, законом причин и следствий приносятся человечеству наиболее тяжкие последствия. Мы все знаем, что в тех сферах человеческой деятельности, которые считаются исключительно мужскими, никто и никогда не интересовался мнением женщин для решения вопросов государственного значения, которыми ставилось на карту благополучие и существование миллионов граждан.

Между тем, сколько было в мире мудрых правителей, которые правили государствами и народами не хуже мужчин! Этот всем известный факт в достаточной мере показывает способность женщин к пониманию задач государственного значения и умение их действовать с честью во всяком, самом высоком положении, на которое судьба возносила ее. Но труднее всего победить предвзятое мнение и заставить человека поверить в то, во что он не хочет верить. Наступающая Новая эпоха несет женщине освобождение от ее векового униженного и бесправного положения. Новая эпоха требует равновесия Начал, и это равновесие в положенный космический срок будет восстановлено. «Я»

НИКОЛАЙ РЕРИХ

Сон в літню ніч...

Про долі України, Європи і світу

ОЛЬГА ПЛАХОТНІК

кандидат філософських наук. Викладачка кафедри філософії Національного аерокосмічного університету «ХАІ». Співробітниця Харківського центру гендерних досліджень. Запрошена дослідниця Університету Іллінойсу в Урбена, Шампейн (США). Магістрантка програми з гендерних досліджень Європейського гуманітарного університету (Литовська Республіка). Співробітниця ЖХО «Крона».

Ой, як нестерпно б'є у вічі світло! Спати неможливо, навіть натягнувши ковдру на голову. Може, когось попросити його приглушити або вимкнути? Проте, мабуть, ніхто на таке не піде. Це — аеропорт, зала очікування. Тут має бути освітлено цілодобово. Дякувати, хоч крісла в них без билець, можна простягтися у повний зріст і спробувати заснути... А може, все враховано? Це вже спеціально — без билець? Може, Європа вже звикла до того, що в залі очікування Віденського міжнародно-

Це есе написане одразу після одного з моїх «європейських» відряджень. І хоча в ньому пишеться про стосунки України та Європи, я впевнена, що воно також стосується питання «Україна і НАТО», бо ці обидві теми взаємопов'язані далеко більшою мірою, ніж може здатися з першого погляду. Подумаймо про це разом.

входу до потрібного виходу, зовсім захекались, але сувора дівчина-сек'юриті нордичного вигляду сказала нам, що too late — надто пізно. І ми маємо йти до сервісного центру вирішувати нашу проблему.

Це дійсно була проблема: ми не збиралися до Австрії. Ми їздили у справах до Польщі, й у Відні мали лише пересадку. По дорозі туди все пройшло добре і вчасно, а от зворотнім шляхом... втрапили.

Біля сервісної служби черга: таких невадх, як ми, тут чимало. Чомусь запам'ятався дяечко, який голосно лаявся в мобілку російською мовою, розповідаючи, що спізнився на пересадку в літак до Донецька, а наступний такий рейс — через три дні. Наша ситуація виявилась трішки простішою,

Відні, одному з найпрекрасніших міст світу, та ще й за рахунок Австрійських авіаліній... Ненюгана пропозиція, погодьтеся. Проте наступна фраза була як відро холодної води на голову: «Зараз пройдіть паспортний контроль, і вам скажуть, як дістатися до готелю. У вас же є Шенгенська віза, чи не так?»...

Німа сцена. Звичайно, в нас не було відкритої Шенгенської візи. Нагадаю, ми їздили до Польщі й відкривали для цього польську візу. Наразі тон, яким з нами спілкувалися, змінився: «Вибачте, ми нічим не можемо вам допомогти». Приїхали.

Зрештою, все ж корисно володіти хоча б англійською мовою. Півгодини впертих переговорів (ми нагадали австрійцям і про права людини, і про те, що українці — так само європейці, й багато чого іншого) мали наслідком три ваучери на обід, вечерю й сніданок у ресторані «Йоганн Штраус» — єдиному ресторанчику у злочасному терміналі А, який ми не мали права покинути протягом доби. Крім цього, ближче до ночі ми не без додаткових зусиль «вибили» для себе чисті ковдри й подушки.

Про можливість хоч як-небудь вирішити проблему з візою перепитали разів зо двадцять. Може, можна відкрити візу на один день? Погляньте лишень на наші паспорти — там же в очах рябигь від різних серйозних віз. Просто відкритої зараз немає. Що ж робити? Може, зв'язатися з українським консульством? Може, є готель на території аеропорту? Може, ви, Європа, вже придумали хоч якийсь цивілізований спосіб розв'язання цієї проблеми? У вас же щодня натовп людей кудись не встигає пересісти, у вас же гігантський міжнародний аеропорт? На всі питання — ввічливе «ні».

І от ми лежимо на жорстких кріслах у залі очікування, намагаючись захистити свої очі від нещадного світла, а свої вуха — від гамору інших пасажирів. Ми стомилися й хочемо відпочити. Проте візуальний та аудіо ряд — вигляд і звуки — нестерпно заповнюють мій мозок (узв'яж собі — проведи добу в залі очікування посеред Європи!). Це так надмірно, що коли я нарешті провалююсь у тривожний сон, то ось що мені сниться...

...Я — це не я, а Україна. Я така гарна з себе, й горда собою. І я точно знаю, що належу до Європи своєю культурою, історією, та що там: своєю суттю. Проте Європа — дуже ввічлива й абсолютно раціональна, як пан Гегель, наприклад, не дуже й то прислухалася до моїх власних суджень і не дуже придивляється до моєї краси. Європі треба, щоби був порядок, і тому поки нема в тебе дозволу, пані Україно, то ось тобі ковдрочка й зала очікування. Чекай на свою чергу!

І не ображайся, бо це ж заради загального блага (і порядку). І от я сиджу (чи то пак, лежу) — так само горда і щиро ображена таким до себе ставленням.

А навколо вирують люди з іншого континенту. Вони не ведуть переговорів із сервісним центром, а хапають

нашому, мають не наш відтінок шкіри, а їх жінки носять хіджаби або просто хустки. Навкруг них по декілька різнокаліберних діточок, а глянувши на їх квітучих молодих матерів, ти, Європо, розумієш, що це ще тільки початок: у кожній попереду ще стільки ж, або й більше дітей. І ти, невідворотне старіюча Європо, просто приречена на те, щоб ця галаслива дитлашня неєвропеїдної раси стала твоєю наступною генерацією.

Вони — я не знаю яким чином — вже в Європі, і їх там все більше, і буде з них, наразі, більшість.

А я, така із себе незвично-європейська Україна, туюлюся в куточку й чекаю дозволу (все має бути за правилами!): я в залі очікування, я в санпропускнику Європи, і я зовсім не певна, що мого очікування скінчиться happy end-ом. І головне — я вже не знаю, кого мені в цьому звинувачувати — європейську бюрократію? Чи свою злочасну історію, що зробила з нас іншу, неєвропейську націю?

Я знаю, що новітній, проте цілком усталений економічний термін «кімната очікування», що був уведений офіційно щодо нових держав — членів ЄС, вже перетворився на культурну метафору щодо інших держав. У тому числі й щодо України. Ми всі сидимо «на вузлах» у залі очікування

Міністерство оборони Чехії готово поділитися з Україною опытом реформирования вооруженных сил по стандартам НАТО. Об этом заявил начальник Генерального штаба Вооруженных Сил Чешской Республики Павел Штефка на международной конференции «Трансформация Вооруженных Сил Чехии на пути к НАТО. Опыт для Украины». Он рассказал о достижениях и проблемах Вооруженных Сил Чехии на пути присоединения к НАТО, о чешском опыте перехода к профессиональной армии, об участии в силах реагирования НАТО.

Штефка сообщил, что Чехия платит в бюджет НАТО 0,9% от внутреннего национального дохода. В то же время, по его словам, Чехия получает от альянса помощь втрое больше на строительство новых авиационных баз. — Мы получили втрое больше, чем заплатили. Вступление в НАТО — это выгодно, — отметил Штефка.

Он также сказал, что присоединение к альянсу позволило оборонно-промышленному комплексу Чехии получить доступ к новейшим технологиям, сообщает УНИАН. Штефка отметил, что на пути к НАТО самая сложная задача — убедить граждан в преимуществах членства государства в альянсе.

— Изменить мышление людей — это самое сложное, — сказал начальник Генштаба ВС Чехии. Он сообщил, что раньше вступление Чехии в НАТО поддерживали 40% населения, в год вступления этот показатель достиг 55%, а сегодня 70% чехов довольны, что страна является членом альянса.

Штефка также подчеркнул, что все предостережения относительно членства в альянсе, которые звучат в Украине — размещение базы НАТО на территории государства, развал отечественного ОПК, направление украинских военнослужащих в горячие точки, — не выдерживают критики.

— Из нашего опыта видно, что это неправда, — сказал Штефка. В свою очередь, начальник Генштаба Вооруженных Сил Украины Сергей Кириченко отметил, что Украина обязательно воспользуется чешским опытом вступления в НАТО.

http://urainform.com/ukraine/2006/06/21/cheh_nato/

Это стоит прочитать:

Данилюк В. Не так НАТО страшне, як його малюють... <http://volga.lutsk.ua/?q=news&node=987>

Європа — дуже ввічлива й абсолютно раціональна, як пан Гегель. Європі треба, щоби був порядок

го аеропорту кожної ночі якісь сердєги намагаються бодай як-небудь поспати, кутаючись із головою в зелені з червоною оторочкою ковдрочки Австрійських авіаліній.

Ще півдоби тому ніщо не віщувало пригод: сонце на все небо, погода абсолютно льотна. Проте літак з Варшави чомусь майже на годину затримується через, як оголосили, traffic restriction, і ми з колежанкою не встигаємо у Відні пересісти на свій літак в Україну. Ми чесно бігли від свого

бо наш літак мав бути завтра, про що нас люб'язно сповістила співробітниця сервісного центру, коли ми розповіли, що сталося. Нам чємно всміхнулись: «Ви спізнились з вини авіакомпанії. Тому ми турбуємося про вас: перереєструємо ваші квитки на завтра, поселимо вас в готель і забезпечимо їжею і всім необхідним».

Трохи оговтавшись від стресу і заспокоївшись, ми, чесно кажучи, щиро зрадли такому перебігу подій. Провести погожий червневий день у

Європа як абсолютна ідея є надзвичайно бажаною й реальною недосяжною

кимось покинуті використані ковдри й не переймаються гігієнічними забобонами. І взагалі вони говорять своєю, лише їм зрозумілою мовою, проте так голосно і впевнено, що ти, Європо, нишкнеш в ніяковості й мимовільно тупишся до стіночки. Вони не вважають себе європейцями: більше за те, вони горді зі своєї неєвропейськості, так само як із того, що їх далекі предки неслися по цій нещасній Європі ордою, змітаючи все на своєму шляху. Вони вбрані не по-

Європи. І я не буду зараз писати про те, що вона (Європа) для нас — не просто територія, до якої хочемо приєднатися. Вона як абсолютна ідея є надзвичайно бажаною й реальною недосяжною. Я просто провела добу в залі очікування Віденського міжнародного аеропорту, і відчула просто на собі, як це воно... «Я»

ОЛЬГА ПЛАХОТНІК

Ставлення до НАТО: гендерний підхід

ІРИНА БЕКЕШКІНА

кандидат філософських наук, старший науковий співробітник Інституту соціології Національної академії наук, науковий керівник Фонду «Демократичні ініціативи». Наукові інтереси — політична соціологія, проблеми демократизації та європейської інтеграції України.

Згальновідомо, що питання до вступу України в НАТО належить до тих, що регіонально ділять Україну. А чи залежить ставлення до НАТО від статі? Чи існують специфічно «жіночі» та специфічно «чоловічі» особливості сприйняття цього військово-політичного союзу?

У щорічному моніторингу Інституту соціології, що ведеться з 1994 р., питання щодо ставлення до вступу України у НАТО ставиться з 2000 р. Як свідчать дані опитувань, з року в рік ставлення до членства у НАТО погіршується (табл. 1)

Таблиця 1
Динаміка ставлення населення України до вступу України до НАТО, %

Ставлення до вступу	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Скоріше негативне	33,5	32,5	37,9	37,9	38,5	50,4	64,4
Скоріше позитивне	24,9	23,1	20,8	18,8	14,9	12,7	12,7
Важко сказати	41,5	44,2	42,6	40,6	42,0	34,4	22,8

Як видно з таблиці, ставлення населення до вступу до НАТО за кілька років істотно погіршилося, особливо різко – за останні два, у період 2004-2006 рр., коли кількість противників вступу до НАТО зростає з 38% до 64% в основному за рахунок тих, хто раніше свого ставлення з цього питання не мав.

Порівняння динаміки ставлення до вступу до НАТО чоловіків та жінок засвідчує ту ж саму тенденцію різкого погіршення ставлення до НАТО у 2005-2006 рр. (табл. 2)

Таблиця 2
Динаміка ставлення чоловіків і жінок до вступу України до НАТО, %

Ставлення до вступу	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Скоріше негативне	жінки 32,3 чоловіки 35,2	29,7 36,1	35,7 41,2	35,2 41,2	37,3 40,7	59,6 50,4	65,4 63,4
Скоріше позитивне	жінки 21,8 чоловіки 28,7	20,1 27,0	17,2 21,2	20,0 22,0	17,2 21,2	14,4 15,7	10,5 15,4
Важко сказати	жінки 45,9 чоловіки 36,1	50,1 36,9	47,0 37,6	44,7 36,0	45,5 38,1	35,0 33,9	24,1 21,2

Що відбулося за цей період у НАТО, що воно так різко погіршило ставлення і чоловіків, і жінок? Власне, з НАТО

нічого такого не трапилося. А от в Україні у цей період відбувалася майже безперервна виборча кампанія – спочатку президентські вибори, потім парламентські. І весь цей час певні політичні сили вели активну анти-НАТОВську пропаганду, оскільки це відповідало установкам їхнього електорату. Інші ж політичні сили, що обстоювали євроатлантичну інтеграцію України, старанно обходили тему НАТО, оскільки установки їхнього електорату щодо НАТО були неоднорідні. Отже, у суспільстві практично протягом двох років велася одностороння кампанія анти-НАТО, що й призвело до формування відповідної громадської думки.

У порівнянні думок чоловіків і жінок звертає увагу, що до 2005 р. серед жінок значно більше був відсоток тих, хто не мав певного ставлення до НАТО, і ратом за один рік сталося «прозоріння». Та чи справді жінки стали більше цікавитися і більше знати про НАТО?

У листопаді 2005 р. Фонд «Демократичні ініціативи» провів дослідження, де ставилися питання стосовно чинників негативного чи позитивного ставлення населення до НАТО, інформованості громадян тощо.

Одне з питань стосувалося інтересу людей до НАТО, цілей та діяльності цієї організації. З'ясувалося, що жінки виявляють цікавості до НАТО значно менше (табл.3)

Таблиця 3
Наскільки цікавить інформація про НАТО жінок і чоловіків? листопад, 2005, %

Ступінь інтересу	жінки	чоловіки
Дуже цікавить	9,1	13,4
Радше цікавить	31,7	39,6
Радше не цікавить	30,3	28,5
Зовсім не цікавить	20,8	13,6
Важко сказати	8,1	4,8

Отже, не дивно, що й обізнаність щодо НАТО в українських жінок менша, ніж серед чоловіків, хоча й «сильна стать» не відрізняється поінформованістю. В одне з опитувань, що було проведене у жовтні 2006 р., були вставлені певні індикативні запитання, які дозволяли виявити рівень знань щодо НАТО. Одне таке запитання стосувалося війни в Іраку: чи започатковувало її НАТО? (НАТО як організація не ухвалила рішення щодо своєї участі у військових діях в

Іраку). Правильних відповідей виявилось обмаль, а серед жінок ще менше, ніж серед чоловіків (табл. 4). Звернемо увагу, що серед жінок майже половина опитаних взагалі ухилилася від відповіді на це запитання – звісно, через свою необізнаність.

Таблиця 4
Розподіл відповідей на запитання «Яке з тверджень щодо НАТО більш відповідає дійсності?» за регіонами, %

Відповіді	жінки	чоловіки	загалом
НАТО розв'язало війну в Іраку	36,3	40,9	38,4
НАТО не розпочинало війну в Іраку	16,7	23,8	19,9
Важко сказати	35,3	47,0	41,7

У проведеному у листопаді 2005 р. опитуванні ми з'ясували причини негативного чи позитивного ставлення населення до членства України в НАТО. Виявилось, що структура позитивної мотивації у жінок і чоловіків майже ідентична. (табл. 5-6).

Таблиця 5
Чому Ви вважаєте, що Україні потрібно стати членом НАТО? (відповіді давали ті, хто позитивно ставиться до НАТО, обираючи не більше 3-х варіантів відповідей)

Причини позитивного ставлення	жінки	чоловіки
Це гарантуватиме Україні безпеку	61,7	60,2
Це сприятиме руху України в бік сучасної європейської цивілізації	32,2	38,4
Це дасть змогу зміцнити й модернізувати українську армію	39,9	51,7
Це сприятиме розвитку України як демократичної держави	25,1	24,6
Це сприятиме розвитку української економіки	18,0	17,1
Україна здобуде більший авторитет на міжнародній арені	27,9	25,6
Це сприятиме залученню інвестицій	10,4	13,3
Інше	0,0	0,5
Важко відповісти	3,8	0,9

Я — «ПРОТИВ»

«Я не вижу смысла вступления Украины в НАТО. Я за то, чтобы Украина была внебюджетным государством, как, например, Финляндия.

Да, перевооружение нашей армии требует вложения средств, но зачем вступать в НАТО, если нам придется самим перевооружать свою армию? НАТО нам на это денег не даст, а вступление в этот союз потребует дополнительных средств. Лучше эти деньги потратить на что-нибудь более полезное для нашего государства.

Я — ПРОТИВ, ведь вступление в НАТО повлечет за собой усложнение отношений с Россией. А для меня Россия — родственная душа, мой «старший брат», который мне гораздо ближе по менталитету, чем Запад».

Я — «ЗА»

«В Украине прошли очередные выборы... Что дадут «новые» политики своей стране и народу? Пока и экономическая, и политическая ситуации оставляют желать лучшего. Да и вопрос безопасности государства становится все острее. На мой взгляд, у Украины два пути: либо союз с Россией в блоке восточных государств, либо — НАТО. Россия не заинтересована в независимости и суверенитете Украины. Именно Россия имеет территориальные претензии к нашей стране. Я не верю, что в блоке с Россией Украина будет иметь независимый голос. Если в НАТО действительно соблюдаются принципы суверенности государств, а последние действительно при принятии решений руководствуются

Таблиця 6

Чому Ви вважаєте, що Україні потрібно стати членом НАТО? (відповіді давали ті, хто негативно ставиться до членства України в НАТО, обираючи не більше 3-х варіантів відповідей)

З вищенаведеної таблиці видно, що її структура

Причини негативного ставлення	жінки	чоловіки
НАТО є агресивним імперіалістичним блоком	39,0	40,3
Це потребуватиме значних додаткових коштів	28,1	29,7
Це зіпсує відносини з Росією	37,2	40,4
Це може втягнути Україну у воєнні дії НАТО	57,3	54,4
Україна в принципі має залишатися позаблоковою державою	17,2	17,8
В Україні запанують іноземці й іноземний капітал	14,3	14,6
В Україні поширюватимуться західна культура і мораль	8,0	6,8
Інше	0,3	0,6
Важко відповісти	5,9	3,4

чинників, що зумовлюють негативне ставлення до членства України у НАТО, практично не відрізняється у чоловіків і жінок. Причому два з трьох основних чинників, - що НАТО може втягнути Україну у воєнні дії і що НАТО є агресивним імперіалістичним блоком, - ґрунтуються просто на незнанні консенсусного механізму ухвалення рішень у НАТО, коли позиція однієї країни може заблокувати рішення усієї організації. Третя причина – щодо імовірного погіршення стосунків з Росією – цілком реальна. Проте скільки було погроз стосовно країн Балтії, але так нічого з ними й не трапилося.

Загалом, проаналізувавши громадську думку чоловіків і жінок стосовно НАТО, можна зробити висновок, що у ставленні до НАТО гендерні особливості майже не спрацьовують, за винятком меншого інтересу та меншої поінформованості жінок щодо цих проблем. «Я»

ІРИНА БЕКЕШКІНА

принципом консенсуса і не мають територіальних претензій к другим государствам, то я ЗА то, чтобы Украина стала членом этого Альянса.

Я считаю, чем раньше Украина вступит в НАТО, тем она быстрее станет независимой от «старшего брата».

А что думаете Вы?

Надеюсь, что наш выпуск журнала поможет Вам определиться с Вашим отношением к евроатлантической интеграции Украины.

P. S. Наша первая респондентка никогда не была в Европе, а вторая побывала во многих европейских странах.

О культуре национальной безопасности государства Украина в сегодняшних условиях

ВАДИМ ГРЕЧАНИНОВ

генерал-майор в отставке, кандидат военных наук, доцент, бывший помощник Президента Л. Кучмы по военным вопросам. В 1980–1991 гг. служил и работал в г. Харькове в военной академии ПВО (ВИРТА ПВО) на должности начальника кафедры оперативного искусства и тактики. Президент Атлантического Совета Украины — общественной организации прозападного направления.

НАРАСТАНИЕ КОЛИЧЕСТВА и масштабы террористических актов должно привлечь внимание в Украине к проблеме обеспечения безопасности человека, отдельных атомных, энергетических и других важных объектов и общества в целом в масштабах национальной безопасности государства. Известно, что ранее в вопросе обеспечения безопасности основное внимание уделялось техническим мерам защиты, в частности, на предприятиях ядерной энергетики. Однако опыт работы и деятельности соответствующих органов в странах мира в последние годы показал, что мерами только технического характера достичь необходимого уровня безопасности весьма трудно. Так, повышение не только технической подготовленности, но и мотивации, с учетом достаточно профессионального уровня персонала, в сочетании с готовностью воспользоваться новыми техническими средствами, должно стать залогом, например, дальнейшего укрепления безопасности ядерных объектов и, следовательно, общей безопасности страны.

События 11 сентября 2001 г. в США фактически стали новым отпавшим моментом в понимании угроз национальной безопасности стран, когда у террористов «нового поколения», по сути, нет сдерживающих факторов. Для достижения своей цели они могут воспользоваться любыми доступными

средствами поражения, включая ядерное и радиологическое оружие.

Наверно, и в связи с этими обстоятельствами в мире все настойчивее начали обсуждать проблемы соблюдения культуры безопасности.

В ведущих странах мира эти проблемы стали связывать в первую очередь с сохранением ядерных материалов. Культура безопасности в этом случае подразумевает не только техническую грамотность и профессионализм людей, связанных с эксплуатацией и со-

Даже прекрасно организованная система не будет работать, если не соблюдаются необходимые для ее функционирования нормы и правила

хранностью ядерных материалов, но и их желание следовать установленным нормам и процедурам, творчески и инициативно подходить к проблемам безопасности в чрезвычайных ситуациях и т. д. Совершенствование культуры безопасности при этом должно включать и комплекс управленческих, организационных и других мер.

Нас же интересует ситуация относительно Украины неядерной, но обладающей целой серией атомных предприятий и поэтому нуждающейся в обеспечении их безопасности. А также остается насущным вопрос о возможности приобретения Украиной ядерного статуса сегодня, претензии к чему высказывают некоторые украинские политики.

Корни проблемы здесь в том, что последние пятнадцать лет, на протяжении которых происходило военное и ядерное разоружение Украины, страна находится в процессе достаточно болез-

ненного перехода от авторитарной системы, которая решала связанные с безопасностью проблемы административными методами, к обществу с новыми ценностями, профессиональными требованиями, стремлениями и амбициями. Организованная преступность, коррупция и недостаток правового сознания населения — правовой нигилизм — в переходный экономический период только ухудшили положение дел. Если исходить из того, что квалифицированный, технически образованный и добросовестный персонал является основным условием укрепления ядерной безопасности в новой ситуации, то Украине следует мобилизовать свои усилия и вложить немалые средства, а также уделить особое внимание подбору руководства в данной области.

В Украине к ядерным предприятиям, на которых должна в первую очередь внедряться культура безопасности, относятся атомные станции, предприятия ядерного топливного цикла, исследовательские реакторы и соответствующие оборонные предприятия. Опыт доказывает, что серьезным problemом на таких предприятиях нередко является недооценка внутренней угрозы: в сознание людей не укладывается, что их коллеги, которые долгое время поработали с ними бок о бок, могут похитить материалы или пойти наговор с террористами.

Другая проблема связана с недостатком финансовых и иных ресурсов — ядерная безопасность во многих случаях менее важна, чем коммерческий интерес или экономическое выживание предприятий, что в результате ведет к снижению уровня культуры ядерной безопасности.

Развитие и укрепление культуры безопасности, надо полагать, — длительный и трудоемкий процесс, однако некоторые определенные шаги в этом направлении в стране надо делать, они на повестке дня.

Необходимо представлять и то, что понятие культуры ядерной безопасности уже признано Международным Агентством по Атомной Энергии (МАГАТЭ) важным составным элементом безопасности, и сейчас ведется разработка этой концепции. Тем временем, понятие культуры ядерной безопасности продолжает обсуждаться в экспертных кругах. И хотя многие авторы предлагали различные интерпретации данной концепции, все они сходятся в том, что эффективность ядерной и атомной безопасности зависит не только от оборудования, структуры и качества процесса управления, но и поведения и действия людей, связанных с вопросами ядерной и атомной безопасности. Даже прекрасно организованная система не будет работать, если не соблюдаются необходимые для ее функционирования нормы и правила, если работники, отвечающие за сохранность ядерных материалов, не следуют им и не докладывают о нарушениях в работе системы. Другими словами, основная идея культуры безопасности состоит в том, что уровень эффективности всей системы ядерной и атомной безопасности во многом зависит от мотивации, профессионализма, мировоззрения и других характеристик персонала.

Украина не обладает ядерным оружием, зато имеет ряд атомных объектов, комплекс атомных электростанций и других предприятий, которые нуждаются в профессиональном применении, а также надежной охране. Здесь важной составляющей является одна из исходных посылок концепции культуры ядерной безопасности, которая состоит в том, что основные стандарты и критерии должны пониматься в разных странах одинаково, вне зависимости от социально-экономических и политических реалий. Это, прежде всего, необходимо для выработки сравнительных методов и оценки эффективности безопасности в разных странах мира. Более того, в эпоху международного терроризма и прозрачных границ между странами, что характерно и для Украины, выработка общих критериев культуры безопасности поможет создать

единые эффективные стандарты, препятствующие попаданию расщепляющихся материалов в руки террористов. В то же время подход каждой страны к практической реализации таких критериев будет отличаться в зависимости от исторических особенностей страны, ее традиций и общей профессиональной культуры.

В современном мире после 11 сентября 2001 г. укрепление культуры безопасности требует внимания не только руководства организации, в которой находятся делящиеся материалы или осуществляются другие атомные реакции, но и более широкого участия правительства, учреждений надзора и самих граждан. Информирование общественности и работа с населением — необходимое условие укрепления безопасности ядерных материалов.

Так что же такое ядерная безопасность?

МАГАТЭ определяет ядерную безопасность как предупреждение и обнаружение хищений, диверсий, несанкцио-

Основная идея культуры безопасности состоит в том, что уровень эффективности всей системы ядерной и атомной безопасности во многом зависит от персонала

нированного доступа, незаконной передачи или других злоумышленных действий по отношению к ядерным материалам, радиоактивным веществам и соответствующим объектам, а также принятие мер по противодействию им.

При рассмотрении комплекса проблем, связанных с культурой ядерной безопасности, преследовалась и более широкая цель, заключающаяся в том, чтобы распространить эти подходы и на общие проблемы национальной безопасности Украины. При этом ситуация на «Майдане 2004», когда против митирующих людей на площадях и улицах Киева власть не решилась применить силу (что было абсолютно не типично для бывшего Советского Союза, да и сегодняшних некоторых государств СНГ), была взята как сопутству-

ющий положительный фактор ситуации в стране, который свидетельствовал о том, что в Украине меняется общественно-политическая обстановка в сторону открытости и внимания к человеку. И уже тогда подчеркивалось, что в Украине появляются ростки новой культуры обеспечения безопасности человека, основным показателем которой является то, что власть не решается применять огнестрельное боевое оружие против населения в условиях мирного времени (то есть не в условиях войны).

Сегодня же в стране в условиях сложной внутривластной обстановки ситуация с обеспечением национальной безопасности, естественно, обостряется.

В связи с этим как же можно использовать положения о безопасности ядерных объектов и культуры ядерной безопасности в интересах определения подходов к обеспечению национальной безопасности государства через общую культуру безопасности? Что в таком случае будет представлять понятие «культура национальной безопасности государства Украина»?

Полагаем, что эти цели достигаются путем внедрения в руководство государством и в соответствующие структуры и организации (например, в СБНО, Минобороны, внутренних войск МВД и другие) культуры безопасности, которая подразумевает такие слагаемые:

- степень знаний (политический и служебный профессионализм), понимания и ответственности за государственный курс развития страны и приверженность служебного персонала (от высших руководителей до основных исполнителей) нормам и правилам обеспечения национальной безопасности страны;
- степень наличия, использования, усовершенствования имеющихся политических, дипломатических, экономических, финансовых, технических, экологических, военных, пограничных и других возможностей, рычагов и средств обеспечения национальной безопасности страны; ▶

■ степень выполнения соответствующих норм и правил режима безопасности властью, служебным персоналом соответствующих структур и общегосударственных правил поведения и бдительности населения, которые еще надо разработать.

В итоге можно заключить, что культура безопасности государства предусматривает наличие системы обеспечения национальной безопасности страны на высоком профессиональном, ответственном уровне.

Руководствуясь этими положениями культуры безопасности, можно проанализировать достаточно ответственно и обоснованно каждое действие в Украине, влияющее на ее национальную безопасность.

Проанализируем некоторые события, происходящие в Украине.

Решение Президента о досрочных выборах в Верховную Раду, напрямую влияющее на сбалансированность и устойчивость власти, то есть на внутреннюю безопасность страны, связано с тем, что президентская команда в начале 2007 г. наконец-то поняла, что она не только теряет всю властную сторону управления государством, но и то (в чем хочется быть уверенным), что Украина оказалась на пороге реставрации всех предыдущих прогрессивных достижений и может просто превратиться в авторитарный и прямой объект политики России. Хочется надеяться, что у верховной власти наконец-то сработало чувство ответственности за судьбу страны (это первое положение предлагаемой системы).

Но конституционных, юридических инструментов и рычагов, чтобы осуществить перевыборы парламента, Президенту не хватает: появились трудности относительно второго положения культуры безопасности; они не срабатывают — необходимо дорабатывать Конституцию и искать компромиссы. Ведутся соответствующие практические действия заинтересованных сил в перевыборах Парламента (команды Президента, союзников Президента), заключаются компромиссы и договоренности. Страна медленно, с трудом, но все же идет к новым выборам Парламента — можно надеяться на некоторое повышение уровня национальной безопасности после выборов.

К сожалению, найти признаки культуры национальной безопасности в

этих действиях власти практически не удается...

Можно ли считать, что Украина обладает достаточной для своей национальной защиты и обороны культурой безопасности? К сожалению, нет — во многих областях и направлениях:

■ в энергетической области не срабатывает второе положение культуры безопасности: не хватает возможностей и рычагов;

■ собственно в военном, оборонном и погранично-территориальном направлениях. Ведь у Украины на протяжении более 4000 км отсутствует такой строго необходимый для страны атрибут государственности, как оборудованные сухопутные границы с Россией и Беларусью. Здесь не удается реализовать второе положение культуры безопасности: нет средств, не решены политические вопросы — не выполнена демаркация границы. А ведь, к слову, вступление Украины в НАТО и ЕС освободило бы страну от необходимости

Украине необходимо вступать в НАТО и ЕС, где существует культура общей безопасности — гаранта национальной безопасности каждой страны-участницы

иметь оборудованные границы сразу с четырьмя западными соседями, принадлежащими к Шенгенской зоне: Польшей, Словакией, Венгрией, Румынией. Сколько бы освободилось средств на другие нужды! Таким образом.

1. Полагаем, что высказанные здесь соображения относительно культуры национальной безопасности государства Украина носят пока что постановочный характер. Однако они базируются на положениях культуры ядерной безопасности, принятой в МАГАТЭ, и потому современным.

Отметим и другое. Представленные идеи для реализации в Украине требуют практической перестройки всей системы — подбора и расстановки кадров в органах власти в регионах и в центре — ведь все они в широком и узком плане

ответственны за обеспечение безопасности. Все это, в свою очередь, будет положительно влиять на весь процесс государственного управления в Украине.

2. Сегодня же можно перечислять многие положения, связанные с культурой безопасности в Украине и, к сожалению, в большинстве из них прослеживается отсутствие системности или чрезвычайно слабое проявление одного, двух или всех трех слагаемых культуры безопасности: знаний, механизмов, деятельности.

3. Время для деятельности в условиях культуры национальной безопасности Украины уже пришло. Она стучится со стороны общественной незаангажированной мысли в двери отсталой власти.

4. Имеющийся опыт, определенные знания говорят о том, что главной причиной того, что государство Украина с высоким уровнем культуры ее интеллигенции, науки превращается в маргинальный придаток и объект чьей-то

другой культуры безопасности, является непрофессионализм, бездеятельность и государственная безответственность руководства этого слоя, так называемой элиты, превратившей страну в коррумпированное незаконно-рейдерское пространство на краю европейской цивилизации.

5. Хотелось бы верить в то, что общественность страны, руководствуясь выполненными здесь выкладками, сама сделает вывод о том, что для обеспечения своей национальной безопасности Украине необходимо вступить в союзы государств — НАТО и ЕС, где существует культура общей безопасности — гаранта национальной безопасности каждой страны-участницы, в том числе и Украины.

6. Необходимо, чтобы молодая образованная общественность — прообраз будущей элиты — оформила и развила высказанные здесь идеи, чем разбудила бы власть и вместе с ней подняла и заинтересовала население, широкое общество в цивилизованном будущем украинского государства, на которое просто надо добросовестно трудиться. «Я»

Сентябрь, 2007
ВАДИМ ГРЕЧАНИНОВ

Гость «Я»

Гость «Я» — полковник запаса, 34 года отдавший службе сначала в советской, а затем в украинской армии, кандидат технических наук Сергей Черный, который отвечает на наши вопросы.

Скажите, как профессиональный военный, может ли Украина обеспечить свою безопасность как внеблоковое государство без НАТО, СНГ или союза с другими государствами?

Любой союз в интересах военной безопасности позволяет достичь целей защиты государства со значительно меньшими затратами. Может быть, именно поэтому история двух прошедших мировых войн — это история борьбы коалиций. Сегодня, в соответствии с действующими международными соглашениями по ограничению вооружений в Европе, участницей которых является Украина, численность Вооруженных Сил нашего государства, исходя из размеров территории, может составлять около 450000 человек. Это признанный мировым сообществом рациональный верхний

предел для Украины. Однако в настоящее время численность Вооруженных Сил Украины не превышает 250000 человек и имеет тенденцию к снижению. Следует также отметить, что вооружение нашей армии постепенно устаревает, а перевооружения не производится. Кроме того, экономикой государства — источником нашей военной силы — нельзя назвать стабильной и высоко развитой. Поэтому правильный выбор союзников для военной коалиции — важная современная задача руководства нашего государства.

Какой из существующих военных союзов в большей мере нам подходит?

Военные альянсы, страны-участницы которых имеют границы с Украиной: ■ НАТО (North Atlantic Treaty Organisation), куда входят США, Кана-

да, Великобритания, страны западной и центральной Европы, включая сопредельные с нами Польшу, Чехию, Румынию, а также Турцию.

■ CSTO (Collective Security Treaty Organization). В ее составе: Российская Федерация, Беларусь, Армения, Казахстан, Таджикистан, Узбекистан.

■ CFSP (Common Foreign and Security Policy) и ESDP (European Security and Defense Policy) — военные альянсы стран Европейского Союза.

Практически выбирать приходится между НАТО (США) и CSTO (Россия). Между этими военными союзами существует определенное противояние. В возможной ракетной перестрелке между ними Украина может пострадать от обеих сторон в силу того, что во время боевых действий ракеты могут просто-напросто начать падать на ее территорию. Атаку придется отражать от каждой из названных сторон

Правильный выбор союзников для военной коалиции — важная современная задача руководства нашего государства

одновременно. Поэтому необходимо принять совершенно определенное решение и однозначно стать на одну из сторон.

Попробуем сравнить эти альянсы. Экономический потенциал и уровень развития стран-участниц НАТО выше, чем у стран-участниц CSTO.

Военный потенциал CSTO основан преимущественно на ядерном вооружении России, военный потенциал НАТО включает, помимо США и Канады, военные потенциалы ведущих европейских государств. НАТО имеет четкие перспективы военно-технического развития, которые широко обсуждаются в рамках RTO доступны для анализа.

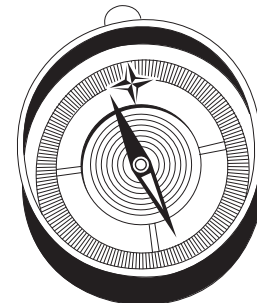
Какие Вы относитесь к тому, что наши военнослужащие в рамках военного

альянса будут воевать на чужой территории?

Прежде всего, следует сказать, что война на чужой территории лучше, чем на своей. В рамках военного сотрудничества естественное обязательство каждой из его сторон — экономическая, военно-техническая и вооруженная поддержка члена альянса, который в этом нуждается, либо совместные действия против третьих стран, от которых исходят угрозы. К участию в боевых действиях за пределами страны должны привлекаться военнослужащие на условиях контракта, на добровольных началах и с повышенной оплатой. В условиях профессиональной армии это позволит приобретать и накапливать соответствующий боевой опыт.

Не таит ли участие в военном союзе угрозу суверенитету нашего государства?

Такая угроза может возникнуть при вторжении вооруженных сил альянса на территорию одного из его членов с последующей длительной оккупацией и присоединением оккупированной территории к одному из членов альянса. С этой точки зрения, НАТО — интернациональный союз независимых государств, не имеющих друг к другу и к третьим странам территориальных претензий. Что касается CSTO, то главный источник территориальных претензий в нем — это Россия. «Я»

Североатлантический пакт

4 апреля 1949 г. представители 12 стран: Соединенных Штатов Америки, Бельгии, Канады, Дании, Франции, Исландии, Италии, Люксембурга, Нидерландов, Норвегии, Португалии и Великобритании с целью взаимной защиты и коллективной безопасности, первоначально против угрозы агрессии со стороны Советского Союза, подписали Договор северного Атлантического Альянса.

Статья 2

Договаривающиеся Стороны будут содействовать дальнейшему развитию мирных и дружественных международных отношений путем укрепления своих свободных институтов, путем достижения лучшего понимания принципов, на которых основаны эти институты, и путем содействия достижению условий стабильности и благосостояния. Они будут стремиться устранять конфликты и противоречия в своей международной экономической политике и будут поощрять экономическое сотрудничество между всеми ими или любыми из них.

Статья 3

Чтобы более эффективно осуществить цели настоящего договора, Договаривающиеся Стороны, порознь и совместно, путем постоянной и эффективной самопомощи и взаимопомощи будут поддерживать и развивать свою индивидуальную и коллективную способность и сопротивляться вооруженному нападению.

Статья 4

Договаривающиеся Стороны будут консультироваться между собой всякий раз, когда, по мнению любой из них, территориальная целостность, политическая независимость или безопасность любой из Сторон будут поставлены под угрозу.

Статья 5

Договаривающиеся Стороны соглашаются, что вооруженное нападение против одной или нескольких из них в Европе или Северной Америке будет рассматриваться как нападение против всех них; и, как следствие этого, они соглашаются, что, если такое вооруженное нападение произойдет, каждая из них, в порядке осуществления права индивидуальной или коллективной самообороны, признанного статьей 51-й устава Организации Объединенных Наций, будет помогать стороне или сторонам, подвергшимся такому нападению, путем немедленного принятия, индивидуально и по соглашению с другими сторонами, такого действия, какое ей представляется необходимым, включая применение вооруженной силы, чтобы восстановить и поддержать безопасность района северной части Атлантического океана. Обо всяком таком вооруженном нападении и всех мерах, принятых в результате него, будет немедленно сообщено Совету Безопасности. Такие меры будут прекращены, когда Совет Безопасности примет меры, необходимые для восстановления и поддержания международного мира и безопасности.

Статья 6

Упомянутое в статье 5 вооруженное нападение на одну или несколько Договаривающихся Сторон включает в себя вооруженное нападение на территорию любой из сторон в Европе или Северной Америке, на алжирские департаменты Франции, на оккупационные войска любой Договаривающейся Стороны в Европе, на острова, находящиеся под юрисдикцией любой Договаривающейся Стороны в районе северной части Атлантического океана — к северу от тропика Рака, или на суда или самолеты любой из Договаривающихся Сторон в этом районе. «Я»

Главы з книги «Навіщо Україні НАТО»

ОЛЕКСАНДР ПАЛІЙ

експерт Інституту зовнішньої політики
Дипломатичної академії при МЗС України,
кандидат політичних наук.

Що таке НАТО?

НАТО (англійською — North Atlantic Treaty Organization, або Організація Північноатлантичного договору) — це військово-політичний союз, створений для захисту країн євроатлантичного регіону (тобто Європи і Північної Америки), насамперед від зовнішніх загроз. Метою НАТО є колективний захист його країн-членів.

НАТО утворилася в результаті укладення Північноатлантичного договору, який було підписано урядами 12 країн Північної Америки та Західної Європи у Вашингтоні 4 квітня 1949 р.

Заснували НАТО наступні держави — Бельгія, Велика Британія, Данія, Ісландія, Італія, Канада, Люксембург, Нідерланди, Норвегія, Португалія, США, Франція. Держави взяли на себе зобов'язання щодо забезпечення спільної оборони. Ще 13 європейських країн та Туреччина приєдналися до Альянсу в період між 1952 та 2004 рр. в якості повністю рівноправних членів.

Сьогодні в країнах НАТО живе 850 мільйонів людей. 6 із 8 членів «великої вісімки» є членами НАТО (США, Німеччина, Канада, Франція, Велика Британія, Італія). В НАТО об'єднані найбагатші, найдемократичніші і, одночасно, найменш корумповані країни світу. Згідно з результатами дослідження «Transparency International» з 20 найменш корумпованих держав 10 є членами НАТО. З 10 найбільш конкурентноздатних економік за 2000—2005 рр., згідно з даними «World Economic Forum», 4 належать членам НАТО. З 10 найбільших економік світу 6 країн є членами НАТО.

НАТО є міждержавною, а не наддержавною організацією. Рішення НАТО ухвалюються виключно на основі консенсусу. Жодній державі НАТО не може бути нав'язано рішення, що суперечить її волі. Спрощений приклад: коли народи Угорщини і Чехословаччини у 1956 і 1968 рр. захотіли жити по-

своєму, у них на вулицях з'явилися танки СРСР та інших держав Організації Варшавського договору. Натомість, коли в 2003 р. Німеччина та Франція засудили операцію США проти Іраку, жодних іноземних танків на вулицях цих країн не з'явилось.

Будь-який напад на членів НАТО у Європі чи Північній Америці розглядається як «напад на всіх», і кожна з держав-членів зобов'язалася надавати допомогу союзникам.

Цей договір поширюється на території всіх держав, що його підписали, а також на острови та на кораблі і літальні апарати усіх учасників Договору в Атлантичному океані на північ від тропіка Рака (23°07' північної широти), а також у випадку нападу на війська будь-якого союзника НАТО в Європі. Згідно з Північноатлантичним (Вашингтонським) Договором, країни-члени беруть зобов'язання підтримувати та розвивати свою обороздатність, індивідуально та спільно здійснювати колективне воєнне планування.

Безпека НАТО будується на наступних «кітах»: діалог і співпраця між собою та з нечленами НАТО, підтримка колективної безпеки, запобігання конфліктам, контроль кризових ситуацій, згортання війни на початковій стадії її виникнення, збереження територіальної цілісності всіх членів НАТО, солідарність, рівна безпека тощо.

Ключовий орган НАТО з прийняття рішення — Північноатлантична рада, що складається з представників держав-членів у ранзі послів. Засідання Ради також проводяться на рівнях міністрів оборони, закордонних справ чи глав урядів. Незалежно від рівня проведення засідання, рішення Ради мають однакову юридичну силу і відображають позицію урядів держав-членів. Північноатлантична рада є основним і, по суті, єдиним органом ухвалення найважливіших рішень ▶

Міфи про НАТО

МІФ I. НАТО — агресор і світовий поліцейський

НАСПРАВДІ. НАТО з 1949 по 1999 рр. не почала жодної війни. За той час СРСР та Варшавський пакт здійснили агресії проти Угорщини (1956 р.), Чехословаччини (1968 р.) та Афганістану (1979 р.) Єдина війна, яку за свою історію провела НАТО, — це війна проти Югославії 1999 р. Вона почалася після того, як НАТО звинувачували за бездіяльність в чотирирічній війні в Хорватії та трьох роках кровопролиття в Боснії. Війна НАТО проти Югославії почалася після кількох років боїв у самому Косові та півторарічних переговорів, на яких Югославії неодноразово пропонувалося збереження територіальної цілісності в обмін на забезпечення прав етнічних албанців.

МІФ II. У разі вступу України до НАТО українських військових посилатимуть в якості «гарматного м'яса» для участі у війнах за кордон (в Афганістан, Ірак тощо)

НАСПРАВДІ. НАТО — це оборонний союз. Згідно з Вашингтонським договором від 1949 р., Україна, коли вступить до НАТО, зобов'язана буде надавати збройну підтримку союзникам по НАТО тільки тоді, якщо на їхню територію буде здійснено напад в Європі, Америці та в Атлантичному океані на північ від тропіка Рака. Так само, члени НАТО зобов'язані будуть надавати підтримку Україні в разі агресії проти нашої держави. Участь в інших операціях поза межами цієї норми є суто добровільною. Такі держави НАТО, як Франція та Німеччина, різко критикували рішення США розпочати війну проти Іраку і не послали туди своїх солдат. Тоді як Україна, яка не була членом НАТО, надіслала свої війська до Іраку, на догоду інтересам колишнього президента Кучми, який намагався таким чином покращити свої особисті відносини з Сполученими Штатами. ▶

МІФ ІІІ. Розширення НАТО дуже багато коштує (найчастіше називаються цифри в 90 мільярдів чи то гривень, чи то доларів).

НАСПРАВДІ. Витрати на розширення НАТО 1999—2004 рр. виявилися дуже незначними, насамперед через зміни клімату безпеки в Європі, які не вимагали передислокації значних контингентів на території нових членів. Ці зміни пов'язані з налагодженням раціональних відносин між Росією і НАТО. Також зменшення можливостей Росії в галузі звичайних озброєнь сприяло відмові НАТО від розміщення значних контингентів на територіях нових держав-членів. Це мінімізувало витрати на розширення. В обмін нові члени отримали той рівень безпеки, якого б за жодних витрат не досягли самостійно. Політичні та економічні переваги, які отримали нові члени завдяки вступові до НАТО, значно перевищили рівень витрат, на які були згодні йти уряди цих країн задля приєднання до НАТО.

Суми, які називаються в якості плати за переозброєння української армії на стандарти НАТО, не відповідають реальним. За нинішнього рівня фінансування закупівлі озброєння, українська армія витратила б на переозброєння 90 мільярдів гривень за 200 років, а 90 мільярдів доларів — відповідно за 1 тисячу років.

МІФ ІV. Розширення НАТО спрямоване проти Росії.

НАСПРАВДІ. Розширення НАТО не має значного військового сенсу. Серед країн Центральної і Східної Європи, які приєдналися до НАТО, переважають досить слабкі у військовому сенсі. Сучасні ракети дуже швидко долають відстані у сотні кілометрів, на які наблизилася НАТО до Росії в результаті свого розширення. Крім того, НАТО заявила, що не планує розміщувати на територіях нових членів ані ядерну зброю, ані засоби її доставки. НАТО досі не розмістила жодної значної військової бази на територіях нових членів. Що дійсно робить НАТО, то це зміцнює незалежність держав, які певний час в минулому перебували під контролем або впливом Кремля. Насправді, вступ до НАТО країн Балтії та інших держав Центральної і Східної Європи сприяв встановленню більш конструктивних відносин з Росією, ніж до членства. ▶

в Альянсі. Рішення в Північноатлантичній раді ухвалюються виключно консенсусом. Таким чином, для кожного важливого рішення необхідна згода всіх партнерів. Згода досягається спільними інтересами членів та спільним розумінням інтересів безпеки. Доки не досягнуто цієї згоди, тривають консультації між державами-членами.

Таким чином, членство в НАТО не обмежує національного суверенітету. Це вигідно видокремлює НАТО з-поміж інших міжнародних організацій, зокрема Європейського союзу, де є можливість ухвалювати рішення переважною більшістю голосів держав-членів ЄС, нехтуючи запереченнями одразу кількох держав-членів. Завдяки цьому не можна порівнювати НАТО з колишньою Організацією Варшавського договору та нинішній ЄС, де монополюю домінує Москва, здатна нав'язувати свої рішення іншим державам-членам.

Жодній державі НАТО не може бути нав'язано рішення, що суперечить її волі

Досі НАТО лише розширювалася і ніколи не зменшувалася в кількості членів. Єдність НАТО було поставлено під сумнів єдиний раз в історії — під час президентства у Франції генерала Шарля де Голля. Де Голь протестував проти надмірного, на його думку, впливу в НАТО США і Великої Британії. Як результат, 1966 р. Франція вийшла з військової структури НАТО, однак залишилася в межах політичної структури. Під час основних подій «холодної війни» Франція послідовно брала сторону НАТО. 1993 р. країна почала повернення до участі в спільному військовому командуванні. По суті, демарш Франції був спробою відновити амбітне становище Франції після невдач Другої світової війни, а також намаганням зменшити радянську ядерну загрозу для Франції в умовах, коли від військ СРСР Францію відокремлювала Західна Німеччина і країни Бенілюксу. Рівень участі членів в оборонних структурах НАТО є індивідуальним для кожної країни і може перебувати під впливом національних зако-

нодавств. Так, національне законодавство Норвегії та Данії забороняє розміщення на територіях цих держав ядерної зброї або іноземних військ у мирний час.

Північноатлантична рада в технічній роботі спирається на Міжнародний секретаріат, який працює під керівництвом Генерального секретаря НАТО. При НАТО діють делегації кожної країни.

Генеральний секретар НАТО обирається державами-членами шляхом консенсусу з числа громадян європейських членів НАТО. Генсек НАТО виступає насамперед як головуючий на засіданнях Північноатлантичної Ради та інших ключових комітетів і рад НАТО, а також як керівник Міжнародного секретаріату, який забезпечує роботу представників держав-членів при органах НАТО. Також Генеральний секретар є головним речником НАТО. Однак він обмежений позицією держав-членів і не може одноосібно приймати рішення щодо політики Альянсу.

У складі НАТО діють комітети, підпорядковані Північноатлантичній раді, відповідальні за здійснення політичних консультацій, воєнного планування та військових операцій, співробітництва в галузі озброєнь, які надають рекомендації Північноатлантичній раді або Комітету оборонного планування НАТО.

Цей Комітет займається насамперед питаннями планування колективної оборони, інтегрованої військової структури НАТО, економічними питаннями стосовно оборонного бюджету та конверсії. Діяльність Комітету оборонного планування забезпечує низка підпорядкованих йому комітетів з окремими галузями відповідальності, в яких працюють представники всіх держав-членів (Політичний комітет, Комітет оборонного аналізу, Комітет з питань інфраструктури, Економічний комітет тощо).

Міністри оборони держав-членів, які беруть участь у діяльності Комітету оборонного планування, регулярно зустрічаються в Групі ядерного планування, де обговорюють питання, пов'язані з ядерною зброєю. Діяльність Групи ядерного планування забезпечує

штабна група, до якої входять члени національних делегацій країн, що беруть участь у роботі Групи ядерного планування. Франція, яка не входить до інтегрованої військової структури НАТО, не бере участі в роботі Комітету оборонного планування та Групи ядерного планування.

«Нагівський яструб» чи «Голуб миру»?

НАТО довів свою досить високу ефективність у якості організації, здатної до примушування до миру, а також до активної миротворчості. Після закінчення «холодної війни» альянс був прямо задіяний у 4 конфліктах: у Боснії і Герцеговині, у Косові, у Македонії та в Афганістані, та непрямо — в Іраку.

Унаслідок громадянської війни у Боснії і Герцеговині протягом 1992—1995 рр. загинули близько 280 тисяч чоловік із 4,3-мільйонного довоєнного населення республіки, більше 800 тисяч стали біженцями.

Активне втручання НАТО і примушення сторін до миру за допомогою силового тиску спричинило підписання в грудні 1995 р. Дейтонської мирної угоди, яка стала компромісом між воюючими сторонами і поклала край війні. Згідно з результатами мирної угоди, 49% території Боснії і Герцеговини відійшло автономній Республіці Сербській, а 51% території разом із столицею Сараєво — автономній Мусульмано-Хорватській федерації. Відповідно до резолюції Ради Безпеки ООН від 1996 р. очолювані НАТО стабілізаційні сили (SFOR) були розташовані у Боснії і Герцеговині. Упродовж 1996—2004 рр. ситуація в Боснії і Герцеговині у сфері безпеки змінилася кардинальним чином, що дозволило скоротити кількість миротворців НАТО у цій країні більш ніж учетверо з початкових 60 тис. Європейський союз у 2004 р. під своє керівництво перебрав управління місією в Боснії і скоротив кількість військових до менше 7 тисяч. Міжетнічне насильство в країні фактично припинено, країну почали відвідувати туристи.

Унаслідок операції НАТО в Косові 1999 р. було зупинено операції військ Югославії проти албанських загонів та цивільних у цьому краї, в результаті яких у 1998—99 рр. загинули кілька тисяч албанців. Фактично, операція проти Югославії стала єдиною бойо-

вою наступальною операцією НАТО за всю історію Альянсу. Війні проти Югославії передували пілоторарічні напружені переговори про врегулювання проблеми. Югославії пропонувалися різні форми вирішення конфлікту, які передбачали безумовне збереження територіальної цілісності країни. Жорсткі операції югославських військ проти албанських сепаратистів, які потягли численні жертви серед цивільних, викликали збурення громадської думки в Європі. Чимало діячів у країнах НАТО стверджували, що в результаті наступальних дій військ юго-

Членство в НАТО не обмежує національного суверенітету

славського президента Слободана Мілошевича в Косові для НАТО настав час «to shoot or to shut up», тобто «стріляти або заткнути пельку». НАТО журналісти на Заході почали називати «not action, talks only», тобто «чусті балачки», або «North Atlantic Tourist Organization» — «Північноатлантична туристична організація», за численні візити делегацій, які не впливалися у припинення кровопролиття під боком у зони відповідальності НАТО. За таких умов НАТО не міг не реагувати, оскільки інакше це означало б підірив довіри європейських союзників у дієздатність Альянсу. У результаті 78-денної повітряної кампанії НАТО війська Югославії були виведені з Косова. Унаслідок помилкових авіаударів НАТО загинуло близько тисячі цивільних сербів, албанців та близько п'ятисот арабських військових. Розміщення в Косові миротворчої місії під керівництвом НАТО, яка ввійшла туди після виведення сербських військ, відбулося у відповідності до резолюції Ради Безпеки ООН від 10 червня 1999 р. Станом на 2006 р. військові сили в Косові було скорочено з 46 тисяч до 16 154 чол., з яких 3738 становили представники держав-членів НАТО (зокрема таких, як Україна, Аргентина, Австрія, Азербайджан, Вірменія, Грузія, Марокко, Монголія, Фінляндія, Швейцарія, Швеція). ▶

Де закінчується Європа?

На кого і коли нападає НАТО?

Чому з двадцяти найменш корумпованих країн 10 є членами НАТО, а шість з восьми держав «Великої вісімки» теж входять до Альянсу?

Чому всі країни Східної Європи вступають до цього блоку і ніхто звідти не виходить?

Що допомагає Україні зберігати територіальну цілісність?

На ці та інші питання про Україну та її державну безпеку дає відповіді Олександр Палій в книзі «Навіщо Україні НАТО». — К.: Дніпро, 2006.

МІФ V. У НАТО цілковито панує Америка. **НАСПРАВДІ.** У НАТО діє механізм обов'язкового консенсусу при ухваленні рішень. Жодна держава досі не оголосила про намір вийти з НАТО. Натомість, нові європейські члени НАТО належать до держав, що найбільш інтенсивно виступають за зміцнення євроатлантичних зв'язків. Це було б неможливим, якби в НАТО цілковито панувала Америка і не враховувалися інтереси європейських членів Альянсу.

МІФ VI. Наявність Чорноморського флоту Росії в Севастополі робить неможливим вступ України до НАТО. **НАСПРАВДІ.** Жодних вимог щодо наявності або виведення Чорноморського флоту Росії з Криму, як умови приєднання України, НАТО не висуває. НАТО неодноразово оприлюднював свою офіційну позицію, що наявність російського флоту в Криму не є перешкодою для вступу України до НАТО.

МІФ VII. Вступ України до НАТО означитиме запровадження візового режиму з Росією. **НАСПРАВДІ.** Жодних вимог щодо візового режиму своїх членів з третіми країнами НАТО не висувають, оскільки це б суперечило його природі як оборонного альянсу. Кожна країна-член НАТО має суверенне право сама визначати свою візову політику щодо будь-яких країн, а спеціальних вимог щодо даної проблеми не існує. ▶

МІФ VIII. Вступ України до НАТО означає загибель українського військово-промислового комплексу.

НАСПРАВДІ. Вступ до НАТО означає нові можливості для конкурентноздатних оборонних виробництв. Від розвалу Варшавського блоку потерпіли невисокотехнологічні оборонні комплекси (деякі підприємства в Словаччині, Болгарії тощо). Проте підприємства у цих країнах вже ніколи не отримали б таких замовлень, як за часів «холодної війни», незалежно від того, вступали б вони до НАТО чи ні. Натомість, від вступу до НАТО виграли високотехнологічні оборонні комплекси (насамперед у Польщі і в Чехії). Конкурентною перевагою України є високотехнологічний ВПК, а також здатність України до створення в замкнутих циклах деяких конкурентноздатних на світовому ринку зразків озброєння. Тому український ВПК від вступу до НАТО може більше виграти, ніж програти, хоча це потребуватиме значних зусиль та підприємливості на нових ринках. Крім того, припинення вигідних для України кооперативних зв'язків з Росією у галузі ВПК почалося ще 1991 р. і прямо не зумовило вступом України до НАТО. Росія поступово налагоджує «замкнені цикли» з виробництва озброєнь на своїй території, і робила це незалежно від того, чи вступає Україна до НАТО.

МІФ IX: Вступ України до НАТО означає появу натівських танків біля російського міста Білгород.

НАСПРАВДІ. Розширення НАТО у всіх державах Центральної і Східної Європи відбулося без передислокації скільки-небудь значних сил на території нових членів. По суті, вступ цих держав до НАТО був «паперовим». Для України, яка має власні збройні сили, значно більші, ніж у більшості держав Східної і Центральної Європи, немає практичного сенсу і доцільності розміщувати іноземні війська на своїй території. Україні гарантування власної безпеки цілком вистачить політичної належності до блоку найпотужніших у воєнному сенсі держав. Крім того, Конституція України прямо забороняє розміщення на території України іноземних військ на постійній основі, за винятком Чорноморського флоту Росії, який має право розміщуватися в Україні лише до 2017 р. ▶

Політичним результатом операції НАТО проти Югославії стало встановлення контролю адміністрації ООН у Косові і втрата Сербією фактичного контролю за цим регіоном. Значна частина сербів вихіла з Косова під тиском місцевих албанців. Водночас завдяки миротворцям НАТО масштаби міжетнічного насильства зменшилися у порівнянні з 1998–99 рр. у десятки разів. Крім того, поліетнічний характер краю в цілому збережено. Сербська громада в Косові продовжила існування поряд з албанською та іншими громадами, контролюючи сербські анклавні в краї.

Цікаво, що всі країни колишньої Югославії або вже вступили до НАТО (Словенія), або готуються приєднатися (Хорватія, Македонія, Чорногорія), або включилися в програму НАТО «Партнерство заради миру» (Сербія та Боснія і Герцеговина). Більшість і цих країн не покладають вини за війну 1999 р. на НАТО, а натомість на місцевих політиків, які своїми діями спровокували війну та здійснювали етнічні чистки.

У Македонії в 2001 р. внаслідок конфлікту між центральною владою і албанською меншиною загинуло близько 500 громадян цієї країни. НАТО стабілізував ситуацію, пославши до Македонії 3,5-тисячний військовий контингент у межах операції з вилучення зброї у населення і повстанців, яка звалася «Essential Harvest» — «Значний урожай». Альянс сприяв укладенню компромісної мирної угоди між сторонами, яка передбачила інтеграцію албанської меншини до політичної системи країни та задоволення її етнічних прав за умови збереження територіальної цілісності країни. У результаті операції НАТО військові дії було цілком припинено, контингент скорочено до кількохсот військових. У травні 2003 р., після завершення основної стабілізаційної фази операції, НАТО передав управління миротворчою місією в Македонії Європейському союзові. Загалом операція НАТО в Македонії була дуже успішною. Вона призвела до цілковитого замирення етнічних груп. Водночас дана операція не була надто складною, оскільки у країн НАТО після операції проти Югославії збереглися зв'язки як з македонським урядом, так і з албанськими повстанцями.

В Афганістані, де 25 років до того точилася громадянська війна, в серпні

2003 р. НАТО перебрав на себе командування 4,5-тисячним багатонаціональним контингентом, який допомагав у цій країні військам США боротися проти залишків терористичних угруповань та прихильників руху «Талібан».

Згодом число військ НАТО в країні зросло до близько 9 тисяч військових, кількість військових США до 17 тисяч. Близько 300 військових надали нечленів НАТО.

Місія в Афганістані називається ISAF — International Security Assistance Force — Міжнародні підтримки безпеки. Станом на 2006 р. задача встановлення миру в Афганістані ще далека від завершення, хоча в країні відбулися загальнонаціональні вибори. Треба сказати, що в антитерористичній операції в Афганістані беруть участь і такі далекі від НАТО держави, як нейтральна Швеція та навіть Нова Зеландія.

У травні 2003 р. Рада НАТО вирішила надати допомогу Польщі у вигляді матеріальної підтримки у облаштуванні польського сектору окупації в Іраку. Польща разом із США і Великою Британією брала участь в операції по стабілізації в Іраку, після захоплення США і Великою Британією території Іраку в 2003 р. Також з 2004 р. НАТО запровадила в Іраку тренувальну місію для іракських сил безпеки.

З 2001 р., після терористичних нападів 11 вересня 2001 р., НАТО запровадив морську операцію «Active Endeavour» («активне зусилля»), з недовпущення морського ввезення терористичних матеріалів у Європу через Середземне море. Кораблі НАТО заповнюють та перевіряють підозрілі кораблі.

Крім того, НАТО з 2004 р. надає допомогу з повітряного перевезення гуманітарних вантажів та миротворців Африканського союзу до Дарфуру (Судан), де внаслідок громадянської війни склалася катастрофічна гуманітарна ситуація.

Загалом миротворча діяльність НАТО виявилася значно ефективнішою, ніж інших міжнародних організацій.

ООН і ОБСЄ роками не могли припинити брутальне кровопролиття на Балканах, на очах у шокованих Європі і світу відбувалося масове вбивство десятків тисяч цивільних. Мали місце

випадки, коли миротворців ООН брали в полон або вони відмовлялися захищати цивільне населення, мотивуючи це тим, що в них немає мандату або засобів вступати в бойові дії. Світ був вражений масштабним геноцидом в африканській країні Руанді в 1994 р., коли представники етносу хутту вирізали від 800 тисяч до мільйона представників етносу тутсі. Однак світ навіть не встиг відреагувати на ці жахливі події.

Миротворча діяльність НАТО у Боснії, Косові, Македонії тощо виявилася ефективною через те, що НАТО, на відміну від ООН, ОБСЄ та інших організацій, має реальні інструменти силового впливу та примушування до миру.

Ставлення громадян до НАТО: чи закінчилася «холодна війна»?

Парадокс: НАТО стимулює розвиток демократії в Україні, однак за умов демократичного суспільного вибору щодо приєднання до Альянсу рішення українського суспільства може виявитися не на користь інтеграції.

Результатом політики ліквідації української ідентичності, яка тривала понад 300 років, в Україні існують скоординовані дії України виявилось занадто складно і незвично розглядати Україну як унікальну і самодостатню країну. В Україні існує чисельний прошарок людей, які не мають вираженої української національної ідентичності і керуються у своєму ставленні до НАТО насамперед звичкою, культурною чи мовною дистанцією, бажанням досягти певного рівня добробуту або ситуативним впливом — «як карта ляже», а не українськими національними інтересами.

Між тим об'єднання Європи, з одного боку, та, з іншого боку, спроби утримання впливу Росії на території низки пострадянських країн, поставило питання геополітичного вибору країни і суспільства між двома альтернативами.

З початку 1990-х рр. у громадській думці України стала досить популярною ідея інтеграції України з Європою. Як відзначають соціологи, це зумовлено насамперед привабливою якістю життя в країнах Європи. Переоцінювати цей вибір не варто. Своім масовим «європейським вибором» українське суспільство усього лише демонструє симпатію до європейського способу і

рівня життя, європейської культури та до окремих європейських країн. Водночас така палітра малозначущих для населення мотивацій не може створити стійку проєвропейську більшість в Україні. Така більшість може бути сформована лише в разі усвідомлення

В Україні існує чисельний прошарок людей, які не мають вираженої української національної ідентичності

населенням суті реалізації «європейського вибору» України і українських інтересів у цьому процесі.

У сприйнятті НАТО важливу роль відіграють російські засоби масової інформації, вплив яких на українське суспільство зберігся й після здобуття Україною незалежності. Крім того, в Україні існують скоординовані дії політиків, спрямовані проти НАТО, продиктовані конкретними економічними зв'язками з російським капіталом.

За даними опитування, проведеного фондом «Демократичні ініціативи», найбільше підтримують вступ до НАТО молодь віком до 30 років, найбільше противників вступу до НАТО серед людей віком понад 55 років. У майбутньому така структура уподобань може зумовити зміну геополітичних орієнтацій населення.

Поширення антинатівських настроїв у суспільстві значно залежить від ситуативних чинників. Згідно з даними соціологічного опитування, проведеного Українським інститутом соціальних досліджень і центром «Соціальний моніторинг», після конфлікту між Україною і Росією навколо о. Тузли восени 2003 р. 10% громадян змінили своє ставлення до вступу до НАТО, при цьому 60% з них — у позитивний бік. Водночас військова кампанія НАТО в Косові, операція США і Великої Британії в Іраку серйозно погіршили ставлення до НАТО в українському суспільстві. ▶

МІФ X. Для вступу до НАТО обов'язково потрібен референдум.

НАСПРАВДІ: такої вимоги НАТО не існує. З майже трьох десятків членів НАТО лише лічені проводили референдум з даного питання (Угорщина, Іспанія, Словенія). Натомість НАТО, при ухваленні рішення про вступ, враховує дані про суспільну підтримку цього процесу. Такі дані, як правило, отримуються через соціологічні опитування.

МІФ XI. Конституція і закони України проголошують позаблоковий статус України.

НАСПРАВДІ: в Конституції і в жодному законі України не зафіксовано позаблоковий статус України. Натомість у Законі «Про засади національної безпеки України» закріплена стратегічна мета держави «набуття членства в Організації Північноатлантичного договору», тобто в НАТО. «Я»

Електронний варіант книги О. Палія «Навіщо Україні НАТО» на сайті <http://www.ncaei.gov.ua/ua.phtml> За друкованою версією звертатися до Інституту інформації та документації НАТО в Україні Україна Київ 04119 вул. Мельникова 36/1 тел.: (380 44) 482-0616/17 факс: (380 44) 482-0622 e-mail: nids@ukrpack.net

Україна — НАТО.

Взаимовыгодное сотрудничество

ЮРИЙ ГРЕНБУК
генеральный директор Центра социально-экономических исследований «Диаматик».

УКРАИНСКОЕ ОБЩЕСТВО в течение нескольких лет не может решить вопрос о целесообразности присоединения к Североатлантическому альянсу. При этом рейтинг доверия к НАТО редко поднимается выше 30%. Причина, на наш взгляд, заключается в непонимании преимуществ членства в НАТО и оздоровляющего влияния реформ, необходимых для вступления в Североатлантический Альянс. Членство в НАТО дает стране чувство безопасности, сокращает расходы на оборону, увеличивает иностранные инвестиции и многое другое. Для Украины, например, может открыться громадный рынок стран НАТО, и тот обмен товарами, который происходит между ними, будет гораздо больше того, который мы сейчас имеем.

Перестройка государства в соответствии с требованиями, предъявляемыми Альянсом к кандидатам является научно-обоснованной, сбалансированной программой по демократизации общества. Разработка такой программы для постсоветских стран является достаточно трудной задачей, мы это наблюдаем в течение 16 лет. Демократические перемены чередуются с авторитарными откатами. Олигархическая экономика, возникшая на обломках советской системы, тормозит демократические преобразования, провоцирует дискуссии по вопросам, ответы на которые в демократических странах давно найдены, экспериментально проверены и юридически оформлены. Достаточно обратиться к дискуссии о праве государственных служащих, парламентариев или даже судей заниматься бизнесом, целесообразности налоговых льгот, о поддержке отечественного товаропроизводителя в ущерб отечественному потребителю и многим другим. Упростить задачу построения как общей концепции трансформации, так и конкрет-

ных законов позволяет присоединение страны к различным демократическим международным организациям, которые за десятки лет своего существования отработали систему реформ для стран-кандидатов и охотно предоставляют им эти программы, следят за их выполнением и даже корректируют «шероховатости», осуществляя мониторинг.

Наиболее эффективным, как показывает опыт постсоциалистических стран, является путь ВТО—НАТО—Евросоюз. Последовательно вступая в ВТО, затем в НАТО, успешно провели демократические реформы ставшие

Перестройка государства в соответствии с требованиями Альянса является научно-обоснованной, сбалансированной программой по демократизации общества

членами Евросоюза Польша, Румыния, Чехия, Словакия, Венгрия, Словения, Эстония, Литва и Латвия. Возможность такого пути для Украины пока вполне реальна. По крайней мере, первый этап — ВТО — близок к завершению и, очевидно, будет реализован вследствие благотворного влияния доступа украинского капитала на международные рынки. Значительно труднее будет преодолеть второй этап — НАТО. Здесь главной преградой является многолетняя антиналоговая пропагандистская кампания в Советском Союзе, создавшая необычайно устойчивые ложные стереотипы об Альянсе.

Наиболее распространены следующие мифы: агрессивность НАТО, высокая стоимость участия в Альянсе, потеря суверенитета, ухудшение отношений с Россией, падение иностранных инвестиций, обязательное участие в миротворческих операциях НАТО, преимущества нейтралитета, атавизм НАТО, созданного в противовес Варшавскому

договору, преимущество вступления в ЕС. При том что за свою шестидесятилетнюю историю НАТО участвовало только в одной войне — в Югославии, когда Альянс с санкции ООН (после того, как 200 тысяч югославов уже было убито) прекратил Боснийскую войну и остановил этническую чистку в Косово. Альянс предотвратил гражданскую войну в Македонии, не допустил войны между Грецией и Турцией, когда Кипр разделился на греческую и турецкую части. У НАТО нет собственной армии, нет наднациональных структур (как, например, предполагается в ЕЭП), каждый участник Альянса сам решает вопросы об участии в той или иной военной операции, и, что особенно важно, все решения в НАТО принимаются только консенсусом всех членов.

Коллективная безопасность всегда дешевле, нейтральная страна вынуждена полагаться только на себя, и, как показывают две мировые войны, воюющие стороны не склонны проявлять деликатность к нейтралам, если, конечно, они не хранят свои деньги в их банках. НАТО рекомендовало своим членам расходовать на оборону 2% ВВП, Украина вместо декларированных 3% тратит в среднем 1,26%, а стоимость участия в Альянсе обойдется всего в 5 грн. на человека в год.

Россия гораздо глупее, чем Украина, сотрудничает с НАТО, так что ухудшение отношений с нашим северным соседом маловероятно. То же самое утверждали «ястребы» в отношении Польши, Словакии, стран Балтии перед их вступлением в НАТО, но сейчас их отношения с Россией стали гораздо лучше, чем в донатовский период.

Евросоюз и НАТО — организации разные, но они имеют одинаковые ценности, поэтому не случайно 23 из 26 членов НАТО уже вступили в Евросоюз. Вступление в НАТО предполагает ▶

Тому интеграція до НАТО й має проблему сприйняття суспільною свідомістю. Головна проблема — елементарна непоінформованість. Так, скажімо, згідно з даними соціологічних опитувань, в Україні вступати до Організації Північноатлантичного договору бажують на 10% більше населення, ніж до НАТО. Хоча це одна й та ж організація. Слід відзначити, що більшість населення України негативно ставиться й до ідеї вступу України до Договору про колективну безпеку СНД (колишнього Ташкентського договору). Такий результат пояснюється тим, що частина суспільства усвідомлює вагу військово-політичних наслідків перебування України у межах об'єднання з Росією, яка веде війну на Кавказі; по-друге, назва організації не є привабливою для українських громадян.

Назагал, ставлення населення України до НАТО має наступні властивості:
■ існує брак превалюючої тенденції та, як наслідок, наявні значні можливості для стороннього впливу з боку держави чи інших центрів впливу на геополітичний вибір населення. Значна частина населення України байдуже ставиться до проблеми. Слід відзначити, що, за соціологічними даними, в Польщі у 1991 р. за вступ до НАТО висловлювалися менше 25% населення, в 1992 р. — 35%, у 1993 р. — 57%, у 1995 р. — 73%. В Угорщині вдалося збільшити кількість прихильників членства в НАТО з 40 до 80%, в Чехії — з 30% у 1995 р. до 70% у 1999 р.;
■ ставлення до НАТО надзвичайно залежить від ситуативних змін у політиці та дії ЗМІ;
■ збережено значний вплив російських ЗМІ на пріоритети населення України в даному питанні;

■ в Україні поширено існування взаємовиключних геополітичних орієнтацій (тобто можливість існування суперечливих ідей одночасно в світогляді одних і тих же громадян);
■ населення за принципом ставлення до НАТО розділене на три групи: дві групи консервативні у своїх протилежних геополітичних орієнтаціях, і третя байдуже ставиться до даної проблеми; більша частина населення не є жорстким прихильником якоїсь однієї орієнтації;
■ населення знає недостатньо про справжній зміст НАТО. Проста зміна термінології (наприклад, вживання «Організації Північноатлантичного договору» замість НАТО) може покращувати ставлення населення до НАТО;
■ найбільш позитивно до НАТО ставляться ті, хто більше про нього знає. «Я» ОЛЕКСАНДР ПАЛІЙ

Співробітництво Україна-НАТО інформаційна довідка

ПЕРШІ КОНТАКТИ між Україною та НАТО були встановлені ще у 1991 р. У лютому 1992 р. відбувся перший візит Генерального секретаря НАТО М. Вернера до Києва і в липні того ж року Президент України Л. Кравчук відвідав штаб-квартиру НАТО.

У березні 1992 р. Україна стала членом Ради Північноатлантичного співробітництва (РПАС). Україна є співзасновницею та учасником наступлиці РПАС — Ради євроатлантичного партнерства (РЕАП), до якої наразі входить 26 держав-членів НАТО та 23 держави-партнери.

Визначальними етапами в історії відносин Україна-НАТО стали такі події:

- приєднання до програми НАТО «Партнерство заради миру» (ПЗМ) (1994 р.);
- встановлення відносин особливого партнерства між Україною та НАТО (1997 р.);
- схвалення Плану дій Україна—НАТО (2002 р.);
- започаткування Інтенсифікованого діалогу з питань членства та відповідних реформ (2005 р.).

Згідно з положеннями Хартії, політичний діалог відбувається у форматі засідань Комісії Україна-НАТО (КУН). На сьогодні відбулося 2 засідання КУН на рівні глав держав та більше 20

засідань КУН на рівні міністрів закордонних справ та оборони.

Діють також спільні робочі групи (СРГ) Україна-НАТО з питань воєнної реформи, озброєнь, економічної безпеки, планування на випадок надзвичайних ситуацій, з питань науки і захисту довкілля.

Основними внутрішніми законодавчими документами, які регулюють відносини України з Альянсом, є:

- Постанова Верховної Ради України «Основні напрями зовнішньої політики України» (1993 р.);
- Рішення Ради національної безпеки і оборони України «Про Стратегію України щодо Організації Північноатлантичного договору (НАТО)» (2002 р.);
- Закон України «Про основи національної безпеки України» (2003 р.);
- Указ Президента України «Питання Воєнної доктрини України» (2005 р.);
- Указ Президента «Про Стратегію національної безпеки України» (2007 р.).

Двостороннє співробітництво України з Альянсом визначається такими основними договірними правовими актами:

- «Партнерство заради миру: рамковий документ» (1994 р.);
- «Меморандум про взаєморозуміння між Урядом України та НАТО щодо заснування Центру інформації та документації НАТО в Україні» (1997 р.);
- «Хартія про особливе партнерство між Україною та Організацією Північноатлантичного договору» (1997 р.);
- «Меморандум про взаєморозуміння між Кабінетом Міністрів України і штабом Верховного головнокомандувача об'єднаних збройних сил НАТО в Атлантиці та штабом Верховного головнокомандувача об'єднаних збройних сил НАТО в Європі щодо забезпечення підтримки операцій НАТО з боку України» (2002 р.);
- «План дій Україна—НАТО» (2002 р.);
- «Меморандум про взаєморозуміння між Кабінетом Міністрів України і Верховним головнокомандувачем Об'єднаних Збройних Сил НАТО з питань трансформації та Верховним головнокомандувачем Об'єднаних Збройних Сил НАТО в Європі щодо використання стратегічної транспортної авіації України в операціях та навчаннях НАТО» (2004 р.);
- «Поглиблення співпраці Україна—НАТО: короткотермінові заходи» (2005 р.) «Я»

всеобъемлющую экспертизу экономической и политической системы государства. После того как Украина станет членом НАТО, ей гораздо легче будет вступить в Евросоюз. Возрастает ее инвестиционная привлекательность — опыт постсоциалистических стран показал, что именно после вступления в НАТО объемы иностранных инвестиций резко возрастали вследствие повышения доверия к стране.

Создавалась НАТО в 1949 г. как противовес советской угрозе. Сегодня НАТО не имеет врагов, но существует угроза мировой безопасности. Это терроризм, распространение оружия массового уничтожения, экологические проблемы, катастрофы, нестабильные государства, проблемы беженцев. Очень важно отметить, что возможности Украины и украинский потенциал в военной сфере настолько усиливают возможности НАТО как донора безопасности в Ев-

роатлантической зоне, что НАТО считает, что Украина сама стала донором безопасности в Европе.

НАТО тоже многое дает Украине. За последние 10 лет Альянс выделил на украинскую науку 12 млн. евро. Финансируются исследования по последствиям Чернобыльской катастрофы, проект «Циклотрон» в Харьковском институте ядерных исследований. Совместно с Министерством Обороны Украины НАТО утилизирует устаревшие и очень опасные боеприпасы. За 12 лет предусмотрено потратить на эту программу 25 млн. евро. В Украине накоплены громадные запасы (более 16 тысяч тонн) крайне токсичного ракетного топлива, и 17 сентября начала работу по его уничтожению первая установка, переданная Украине безвозмездно Республикой Польша.

К сожалению, эти факты мало известны нашему обществу. «Я»

СМИ играют центральную роль в проблеме терроризма. Различным аспектам проблемы терроризма и экстремизма в современном мире и, в частности, роли СМИ, посвящен сборник работ «СМИ, терроризм и евроатлантическая интеграция». В книгу, изданную Центром социально-экономических исследований «Диаматик» в 2007 г., вошли аналитические работы и доклады на круглых столах и конференциях, проведенных ЦСЭИ «Диаматик» в 2006 и 2007 гг., а также материалы дискуссий с послами США, Нидерландов и председателем НАТО в Украине.

С электронной версией сборника можно ознакомиться на сайте www.diamatik.org. Заказать сборник можно по адресу: 02166 Киев, пр. Лесной 25, а/я № 167 diamatik@volicable.com, diamatik@ukr.net

Невійськове співробітництво між Україною та НАТО інформаційна довідка

НЕВІЙСЬКОВЕ СПІВРОБІТНИЦТВО між Україною та НАТО розвивається традиційно успішно.

На сьогодні Україна посідає друге місце серед партнерів за інтенсивністю співробітництва в рамках програми НАТО «Наука заради миру», поступаючи у цьому лише Росії. У цій програмі вже взяли участь близько 400 українських учених, які отримали понад 200 грантів. На науку НАТО виділяє Україні майже 10% коштів у рамках свого наукового бюджету. За п'ять років це склало понад 12 млн. дол. США.

Пріоритетними напрямками розвитку співпраці України з НАТО у науково-технічній сфері є суто цивільні та не пов'язані з обороною напрямки — біотехнологія, нові комп'ютерні технології, нові речовини та матеріали, нові технології в енергетиці та промисловості, дослідження у сфері захисту навколишнього середовища тощо.

У сфері захисту довкілля Україна спільно з НАТО опрацює ряд проектів, найостаннішим з яких є проект у рамках програми НАТО «Безпека через науку» з екологічних досліджень на військовому аеродромі в українському місті Прилуки. Згаданий проект передбачає вивчення протягом кількох років шляхів подолання негативних наслідків військово-господарської діяльності у

місяця розташування колишніх військових баз (аеродромів, полігонів, пускових ракетних установок тощо). Вартість проекту — 300 тисяч євро.

Іншими пріоритетними напрямками в цій сфері є проекти зокрема щодо оцінки ризиків Чорнобильської катастрофи та її наслідків, з екологічної безпеки Чорного моря, щодо утилізації ракетного палива (меланжу) тощо.

Без уваги не залишається і сфера освіти в Україні. Лише в 2006 р. на розвиток інтернет-технологій для вищих навчальних закладів України НАТО виділено майже 2 мільйона євро, з яких 500 тисяч євро було спрямовано на інформатизацію українських університетів. Загалом, за підтримки НАТО збудовано волоконно-оптичні науково-освітні мережі в 16-ти вищих навчальних закладах України. Останній приклад: Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут» для закупівлі додаткового обладнання отримав грант НАТО на 200 тисяч євро. Загалом, за допомогою Альянсу вісім українських ВНЗ отримали доступ до Інтернету.

Важливим напрямком співпраці стала участь сторони НАТО в реалізації програм з пом'якшення наслідків воєнної реформи в Україні, соціальної адаптації звільнених з лав ЗСУ військовослужбовців. З 2001 р. на мовних та спеціалізованих курсах перепідготовки для військовослужбовців, звільнених у запас або відставку, за кошти НАТО в Україні перепідготовлено понад три тисячі ко-

лишніх військових. За рахунок НАТО відкрито спеціалізовані курси у Кіровограді, Мелітополі, Чернігові та Львові, працюють курси нової підготовки в Одесі, Києві та Сімферополі.

У рамках сфери планування на випадок незвичайних ситуацій між Україною та НАТО створені передумови для розвитку ряду перспективних проєктів, серед яких — за-

початкування практичної роботи з прогнозування та попередження ядерних катастроф, ліквідації наслідків катастроф природного та техногенного характеру тощо, для участі в спільних навчаннях та тренуваннях. Україна представляє на різноманітних заходах НАТО, пов'язаних з покращенням підготовленості національних структур до реагування на надзвичайні ситуації.

Така співпраця допомогла Україні отримати допомогу від НАТО в 1995 р. під час масштабної аварії на очисних спорудах м. Харкова, у проведенні пошуково-рятувальних робіт на місці катастрофи українського літака Як-42 в Греції в 1997 р., подоланні наслідків поведених у Закарпатті у 1998 і 2001 рр. Завдяки координаційній ролі НАТО Україна залучалась до зусиль з ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій в інших країнах. «Я»

Гендерна складова національної політики у сфері безпеки і оборони в контексті євроатлантичної інтеграції України

СЕРГІЙ ПЛОТЯН
головний консультант секретаріату Комітету Верховної Ради України з питань Європейської інтеграції

ІНТЕРЕСИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ та сучасна міжнародна ситуація диктують необхідність суттєвого поглиблення відносин з Організацією Північноатлантичного договору (НАТО). Активізація євроатлантичного інтеграційного вектору зовнішньої політики нашої держави, його чітка спрямованість на повномасштабну євроатлантичну інтеграцію, на реформування військового потенціалу країни відповідно до європейських стандартів стала одним із найважливіших пріоритетів державної політики і розглядається в одному комплексі завдань з процесом інтеграції України до Європейського Союзу.

Співробітництво України з НАТО розпочалося після проголошення 24 серпня 1991 р. незалежності. Наша держава приєдналась до Ради Північноатлантичного співробітництва, правонаступником якої з 1997 р. стала Рада Євроатлантичного партнерства. Участь в роботі цього органу дає можливість регулярно проводити консультації щодо важливих питань міжнародної політики, загальноєвропейської і регіональної безпеки, а також дозволяє країнам-партнерам брати участь у процесі вироблення та прийняття рішень в рамках НАТО, що торкаються їхніх інтересів.

Реальна співпраця України з Альянсом у сфері оборони та безпеки здійснюється з 1994 р. в рамках Програми «Партнерство заради миру». Її метою є створення умов для входження України у загальноєвропейську систему безпеки, забезпечення демократичного цивільного контролю над збройними силами, використання досвіду держав-членів НАТО та краї-

партнерів у реформуванні та будівництві сучасних Збройних сил.

Базовим документом, що регулює відносини України з НАТО, є Хартія про особливе партнерство від 9 липня 1997 р. В Хартії Україна визнається одним з ключових учасників процесу забезпечення стабільності в Центрально-Східній Європі та на континенті в цілому. Відзначається також, що держави-члени НАТО продовжуватимуть

Критерії членства в НАТО включають в себе наступні: відданість принципам демократії, верховенства права, поваги до прав людини

підтримувати суверенітет та незалежність України, її територіальну цілісність, принцип непорушності кордонів, демократичний розвиток, економічне процвітання та її статус без'ядерної держави як ключові фактори стабільності та безпеки в Центрально-Східній Європі та на континенті в цілому. Відповідно до Хартії було створено механізми співпраці між Україною та Альянсом, що включають Комісію Україна-НАТО, спільні засідання з відповідними комітетами НАТО.

На виконання положень Хартії у листопаді 2002 р. на саміті НАТО в Празі було схвалено План дій Україна-НАТО та Цільовий план Україна-НАТО на 2003 р., а надалі щорічно розробляються Цільові плани Україна-НАТО.

План дій визначає стратегічні й середньострокові цілі і пріоритети України на шляху євроатлантичної інтеграції, кінцевою метою якої є членство в НАТО. В Плані дій визначаються основні принципи, на яких базувати-

меться політика України та цілі, які мають бути досягнуті з метою наближення держави до стандартів країн-членів Альянсу в політичній і економічній галузі, галузі безпеки і оборони, інформації та правовій галузі. Цільові плани містять переліки конкретних заходів, необхідних для досягнення визначених в Плані дій цілей.

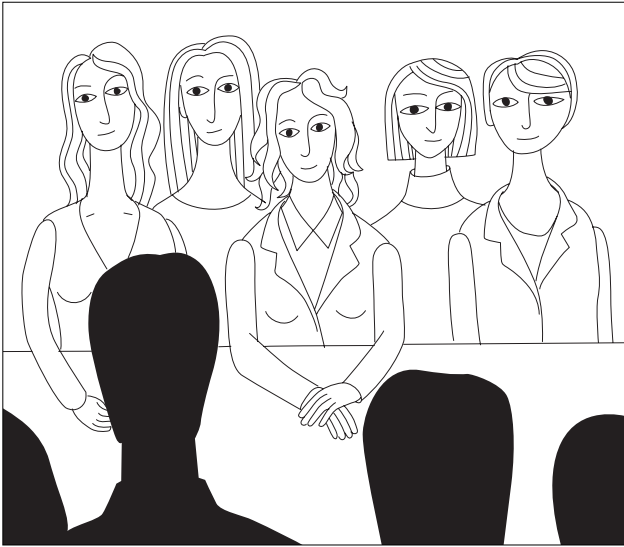
Практичне співробітництво України з НАТО відбувається в рамках згаданих вище міжнародних документів та на основі низки актів національного законодавства.

Парламентська складова євроатлантичної інтеграції за-слуговує на те, щоб розглянути її окремо. 23 жовтня 2002 р.

відбулись парламентські слухання про взаємовідносини та співробітництво України з НАТО. Після проведення цих слухань Верховна Рада України прийняла відповідну Постанову, в якій висловила підтримку курсу України на євроатлантичну інтеграцію, кінцевою метою якого є набуття повноправного членства в НАТО, а також визначила заходи, спрямовані на його забезпечення.

Логічним продовженням цього процесу було прийняття 6 лютого 2003 р. Постанови Верховної Ради України «Про утворення Тимчасової спеціальної комісії Верховної Ради України з моніторингу виконання Рекомендацій парламентських слухань «Про взаємовідносини та співробітництво України з НАТО» та «Плану дій Україна — НАТО».

Метою цієї комісії є забезпечення парламентського контролю і вироблення відповідних пропозицій в сфері двосторонніх взаємовідносин між Україною та НАТО, належного виконання норм зазначених вище ▶

документів, а також сприяння успішному просуванню України євроатлантичним курсом.

Серед законодавчих актів України необхідно особливо виділити Закон України «Про основи національної безпеки України» від 19 червня 2003 р., стаття 6 якого пріоритетами національних інтересів України проголошує інтеграцію України в європейській політичний, економічний, правовий простір та в євроатлантичний безпековий простір. У статті 8 цього ж Закону визначено, що основними напрямками державної політики з питань національної безпеки України є забезпечення повноправної участі України в загальноєвропейській та регіональних системах колективної безпеки, набуття членства у Європейській Союзі та Організації Північноатлантичного договору.

Важливим доробком Верховної Ради також слід вважати налагодження міжпарламентських зв'язків. Так, Постійна делегація Верховної Ради України в Парламентській Асамблеї НАТО, яка має асоційований статус і складається з шести народних депутатів України, активно працює в комітетах та на сесіях Асамблеї. Крім того, співробітництво здійснюється в

Участь жінок у процесі ухвалення рішень, розв'язанні конфліктів та миротворчій діяльності потребує зміни традиційного бачення відповідних ролей чоловіків і жінок

рамках роботи Спільної моніторингової групи «Верховна Рада України — Парламентська Асамблея НАТО».

Як бачимо, Верховна Рада України IV скликання була налаштована цілком позитивно щодо євроатлантичної інтеграції, на відміну від своїх попередників, які 23 квітня 1999 р. проголосували за Постанову «Щодо відносин України з Організацією Північно-Атлантичного Договору», де Альянс названо «агресивним військовим блоком», розширення якого «у багатьох громадян викликає глибоке занепокоєння».

В цьому контексті необхідно зазначити, що всі основоположні документи НАТО базуються на засадничих актах ООН і ОБСЄ, тобто організацій, членом яких є Україна.

Крім того, критерії членства в НАТО включають в себе наступні: відданість принципам демократії, вер-

ховенства права, поваги до прав людини. Слід зауважити, що в цій частині вони повністю співпадають з критеріями членства в ЄС, а також зобов'язаннями України в рамках Ради Європи. Незважаючи на те, що у Статуті Ради Європи визначено, що членство в ній не впливає на співробітництво з іншими міжнародними організаціями, висновки інституцій Ради Європи завжди враховуються, особливо щодо питань вступу.

Проблема рівності жінок і чоловіків є окремою складовою проблематики прав людини, але внаслідок її надзвичайної актуальності, а також через наявність глибоких історичних коренів дискримінації жінок закріплюється як окреме нормативне положення в міжнародному та європейському праві, національних законодавствах багатьох країн.

Якщо звернутись до історії розвитку міжнародно-правового співробітництва у сфері захисту прав жінок, то слід відзначити, що після Другої світової війни головною рушійною силою була Організація Об'єднаних Націй. Заборона дискримінації за ознакою статі серед загальної проблематики прав людини знайшла відображення у її фундаментальних актах. Так, у Преамбулі Статуту ООН держави-члени підтверджують «віру в основні права людини, в гідність і цінність людської особи, в рівноправність чоловіків і жінок і в рівність прав великих і малих націй...». У статті 1, яка визначає цілі ООН, йдеться про співробітництво «в заохоченні та розвитку поваги до прав людини і основних свобод для всіх незалежно від раси, статі, мови і релігії».

У прийнятті на основі Статуту ООН у 1948 р. Загальної декларації прав людини перераховані в ній права і свободи також проголошено стосовно всіх людей: «Кожна людина повинна мати всі права і всі свободи, проголошені цією Декларацією, незалежно від раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, політичних або інших переконань, національного чи соціального походження, майнового, станового або іншого становища» (стаття 2).

Щодо питань безпеки гендерна рівність розглядається як важливий показник не лише тому, що більшість постраждалих від збройних конфліктів, включаючи біженців і переселенців, є жінки і діти, а й тому, що жінки, котрі складають половину населення планети, мають рівні права з чоловіками і можуть сприяти розв'язанню проблем безпеки. Питання рівності жінок і чоловіків у сфері безпеки і оборони слід розглядати з двох кутів зору. По-перше, політика безпеки має зосереджуватися на взаємних питаннях рівності. Треба ухвалити відповідні рішення і створити структури для гарантії прав та інтересів жінок. По-друге, обов'язково потрібно розширити участь жінок на всіх рівнях процесу ухвалення рішень і в усіх сферах, які так чи інакше стосуються політики безпеки.

Розв'язання конфліктів і миротворча діяльність стосуються не тільки безпосередніх учасників військових дій під час війни чи збройного конфлікту, котрими здебільшого є чоловіки. Присутність жінок за столом переговорів завжди була й залишається обмеженою, навіть якщо внаслідок війни або збройного конфлікту вони позбавляються своїх традиційних ролей і беруть на себе чоловічі обов'язки. На практиці безпосередня участь жінок у процесі ухвалення рішень, розв'язанні конфліктів та миротворчій діяльності потребує зміни традиційного бачення відповідних ролей чоловіків і жінок у суспільстві загалом та конфліктних ситуаціях зокрема.

Дослідження Норвезького інституту міжнародних справ доводять, що будь-який миротворчий процес, за якого ігноруються потреби і роль жінок, є неприродним, а отже, нестабільним. У період після конфлікту повноваження жінок щодо відновлення соціальної й економічного розвитку держави є дуже важливими. Жінки й чоловіки є як учасниками, так і жертвами війни та збройних конфліктів, але, звичайно, у різних сферах. Під час війни жінки беруть участь у нових видах діяльності і беруть на себе нові ролі і нові обов'язки. Жінки часто відокремлені від миротворчої діяльності у період після закінчення конфлікту як у суспільствах, які пережили конфлікт, так і в визначенні та імplementації миротворчих стратегій міжнародними миротворчими операціями.

Велике значення цій проблемі надає ООН. Так, у Резолюції 1325 (2000) Ради Безпеки, ухваленій 31 жовтня

2000 р., підкреслюється важливість зміни бачення ролі жінок не тільки як жертв конфліктів, а й як учасників розв'язання конфліктів і миротворчої діяльності на рівних правах із чоловіками. Це передбачає перегляд традиційних сфер діяльності жінок і чоловіків до, під час і після війни чи збройного конфлікту. Отже, гендерна рівність повинна враховуватися на початковій стадії розробки політики, що відображається у відповідному законодавстві на національному і міжнародному рівнях.

Відповідно до Резолюції 1325 (2000), Генеральний секретар ООН подав доповідь «Жінки, мир і безпека» (16 жовтня 2002 р.), в якій були висвітлені такі питання: вплив збройного конфлікту на жінок і дівчат, міжнародні законодавчі рамки, участь жінок у мирних процесах, миротворчих операціях, гуманітарних опе-

Зростаюча кількість жінок у збройних силах може, в свою чергу, сприяти переходу від традиційних методів у сфері оборони до безпеки людини

раціях, відбудові та відновленні у правах, а також роззброєнні, демобілізації й одержанні громадянства у тій самій країні вдруге.

Гендерний аспект є важливим критерієм оцінки політики безпеки держав. На четвертій міжнародній конференції ООН з питань жінок у Пекіні було проголошено встановлення гендерної політики як глобальної стратегії для досягнення статевої рівності. Економічна і соціальна рада ООН визначає гендерну політику як «...процес оцінки залучення жінок і чоловіків у будь-які заплановані дії, включаючи законодавчий процес, політику і програми у різних сферах та на різних рівнях. Це стратегія інтеграції точок зору і досвіду як жінок, так і чоловіків у процес розробки, імplementації, моніторингу та оцінки політики і програм у політичній, економічній та соціальній сферах з метою отримання рівної вигоди як жінками, так і чо-

ловіками; нерівність не заохочується. Головна мета — досягнення статевої рівності».

Зростаюча кількість жінок у збройних силах може, в свою чергу, сприяти переходу від традиційних методів у сфері оборони до безпеки людини: наголос робиться на дослідженнях, інформаційних технологіях і розвудувальній діяльності, які інколи можуть замінити методи і операції, що вимагають фізичної підготовки та сили. Ця тенденція пропонує нові можливості жінкам, особливо у країнах, де вони мають рівний із чоловіками доступ до освіти.

Водночас, виникають нові виміри і виклики, зумовлені активізацією жінок у сфері безпеки, оборони та поліції. Так, у зв'язку із зростанням ролі жінок у діяльності відповідних органів постає наступне питання: чи однаково має поширюватися на жінок і чоловіків підготовка (особливо фізична) і дисципліна? Урегулювання також потребує питання статевої відмінності під час проходження служби в армії, поліції та інших державних інституціях, які опікуються сферою безпеки і оборони. Слід також брати до уваги особливі потреби й інтереси одружених та неодружених пар в одному чи різних підрозділах, питання материнства й батьківства тощо.

Потребує вирішення питання одягу, його естетичної привабливості: чи має бути однаковою форма для чоловіків і жінок? Чи повинні жінки мати чоловічі зачіски за будь-яких обставин?

Розв'язання цих питань вимагає нового мислення. Національне законодавство, норми і правила збройних сил, поліції та інших військових організацій треба розвивати й адаптувати до сучасних реалій.

Гендерні перетворення у сфері оборони і безпеки, як і в суспільстві в цілому, — процес складний і тривалий. Водночас, забезпечення рівності чоловіків і жінок є одним з головних аспектів функціонування плюралістичної демократії, важливою умовою розбудови в Україні правової держави.

В цьому сенсі міжнародний досвід є для України просто неocenним. «Я» СЕРГІЙ ПЛОТЯН

Гендерний баланс і рівність у Штаб-квартирі НАТО: перетворення триває

ПЕТРА БЕНДЕР

Штаб-квартира НАТО,
Відділ гендерного балансу і рівності,
Управління менеджменту і кадрів

Європейська спільнота визнала, що ролі жінок та чоловіків в сучасному світі змінюються, що жінки мають грати більш активну роль в традиційно «чоловічих сферах» життєдіяльності суспільства, в тому числі в сфері оборони та безпеки. Черга за Україною. В 2006 р. у Києві відбулася Міжнародна конференція «Національна безпека та оборона: гендерний аспект». Організатори поставили за мету обговорити стратегічні напрями гендерних перетворень та їх системного і практичного втілення у сферу національної безпеки та оборони. Під час конференції українські спеціалісти спілкувалися у відеорежимі з фахівцями з Брюсселю. Навіть попри те, що після цього заходу пройшло багато часу, редакційна колегія «Я» вважає доцільним ознайомити читачів з точкою зору Брюсселя на роль, яку відіграють гендерні аспекти в сфері безпеки, а також проінформувати про гендерні перетворення, що відбуваються в структурах НАТО.

Гендерний аспект у збереженні миру і безпеки

У жовтні 2000 р. Рада безпеки ООН прийняла резолюцію №1325 про жінок, мир і безпеку. Ця глобальна резолюція може слугувати моделлю для провадження політики з питань жінок і безпеки. Одним з ключових елементів резолюції є збільшення участі жінок на рівні прийняття рішень. Концепція цього елемента полягає у тому, що тільки широка участь жінок у процесі прийняття рішень у суспільстві може забезпечити тривалий мир і процвітання.

Якщо взяти до уваги те, що майже 80% всіх цивільних втрат у збройних конфліктах складають жінки і діти і те, що вони також складають більше ніж 70% всіх біженців і переміщених осіб, стає оче-

видним, що їх потреби мають відповідно впливати на політику безпеки. Розвинута і освічена гендерна свідомість у процесі прийняття рішень, так само як і під час планування місії і підготовки персоналу, є необхідною передумовою для ефективного збереження миру і постконфліктної реконструкції.

Всі організації, включаючи НАТО, рекомендують, щоб пропорція жінок у сфері міжнародної безпеки була збільшена на всіх рівнях прийняття рішень

НАТО — організація, що постійно трансформується. Після завершення холодної війни необхідно було створити нову структуру, щоб ефективно діяти відповідно до нових завдань і цілей. Однак трансформація організації завжди пов'язана зі змінами вимог до її працівників. У більшості випадків змінюється список потрібних професій, а також майже завжди відбуваються зміни у культурі і поведінці співробітників.

Отже очевидним є те, що трансформація НАТО мусить бути пов'язана з трансформацією її робочої сили.

На Празькому самміті в 2002 р. було дано завдання Штаб-квартирі НАТО виробити рекомендації для поліпшення гендерного балансу і рівності з урахуванням культури і цінностей суспільств країн-членів організації. НАТО визначає свої прагнення до рівності як політику забезпечення рівних можливостей незалежно від раси, статі, етики, національності, віку, релігії, сексуальної орієнтації і дієздатності.

Група спеціального призначення під керівництвом заступника Генерального секретаря, посла Мінучо-Ріццо затверди-

- ла План дій за 6 напрямками:
- запровадження практики справедливої підготовки, відбору та призначення спеціалістів;
 - встановлення системи надання рівних можливостей;
 - збільшення і розвиток бюро зайнятості;
 - забезпечення захисту навколишнього природного середовища та поліпшення робочого/життєвого балансу;
 - покращення управлінської свідомості і поліпшення умінь та навичок роботи з проблемами, пов'язаними зі статтю, рівністю і дискримінацією;
 - консолідація і підтримка зусиль у галузі гендеру, рівності і боротьби з дискримінацією.

Кожний напрямок дій складається із декількох окремих пунктів або проектів

і вироблених на правовій основі. Громадянська і уряди постійно інформуються про запровадження відповідних заходів.

Першими кроками у напрямку створення більш якісного гендерного балансу рівності стали:

- створення політики рівних можливостей, так само як і політики боротьби з дискримінацією і домаганнями;
- запровадження відповідної медіаторської процедури.

Саме у той час всі правила і норми щодо роботи з кадрами були перевірені на наявність очевидних дискримінаційних і упереджених положень, які в подальшому були виключені, і гендерно-нейтральну версію було надруковано. З 2003 р. всі описи посад публікуються у гендерно-нейтральній версії.

Наступним кроком була перевірка всіх процедур підготовки, підбору призначення на очевидні дискримінаційні і упереджені положення. З усіма працівниками, які приймають участь у відборі персоналу, були проведені співбесіди з метою їх відповідної підготовки.

З метою досягнення більш вагомих результатів була запроваджена інтернська програма, що, сподіваємось, допомогло змінити громадську думку про НАТО як про роботодавця, який все це стоїть на засадах білої чоловічої військової організації. Студенти приходять на практику до Штаб-квартири НАТО на 6 місяців і отримують направлення до різних управлінь у відповідності до їх напрямку навчання. Програма слугує більше ніж одному завданню: вона дає студентам можливість вивчити НАТО, а також залучити НАТО до останніх наукових тенденцій і академічних дискусій. Сподіваємось, вони стануть посланими доброї волі, що просуватимуть організацію НАТО як роботодавця у своїх власних країнах. З іншого боку, студенти роблять свій внесок у створення гендерного балансу, тому що програма залучає дівчат та юнаків на рівній основі і розповсюджена серед всіх країн-членів Альянсу.

Це були очевидні та легкі кроки на шляху досягнення гендерного балансу, але декілька швидких перемог не здатні змінити культуру організації, що склалася протягом багатьох років.

Ось деякі цифри.

В 1990 р. тільки 25% міжнародного персоналу у Штаб-квартирі НАТО склали жінки, більшість з яких працювала

на другорядних посадах асистентів, помічників та секретарів, і тільки 10% обіймали керівні посади.

У 2005 р. кількість жінок збільшилася майже до 35%, і при цьому вже 23% жінок обіймають керівні посади.

Однак, враховуючи той факт, що жінки у країнах-членах НАТО складають 50% населення і в деяких із країн-членів альянсу дівчата складають 50% випускників ВНЗ, ми ще далекі від досягнення гендерного балансу.

Тому дуже важливо звернути увагу на показники щодо підготовки, щоб встановити: ми отримуємо відповідні резюме від жінок, але не відбираємо їх, чи нам спочатку треба залучити інші канали для приваблення більшої кількості жінок.

Середня кількість заяв на відкриті посади у Штаб-квартирі НАТО становить приблизно 80. Відсоток жінок, які претендують на відкриті посади, збільшився з 25 у 2002 р. до 36 у 2005. Давайте подивимось на наступну стадію процесу: зі всіх заявників ми запросили найбільш кваліфікованих на тестування і/або співбесіду.

Вплив жінок на рівні прийняття рішень в міжнародній безпеці є недостатнім

Відсоток жінок, запрошених на співбесіду протягом останніх років, варіювався від 21 до 25. Відсоток жінок, які були обрані на посади, був між 32 і 35; таким чином, він майже повністю відповідає відсотку жінок, які написали заяви.

Ми можемо зробити висновок, що для того, щоб збільшити кількість жінок на керівних посадах, необхідно залучити більше жінок подавати заяви на ці посади. Таким чином, ми почали аналізувати канали, які ми використовуємо для звернення до заявників, і перевіряти типи посад, які ми пропонували останні роки. Очевидно, що посади, які потребують великого практичного досвіду у військово-му середовищі, менш приваблюють для жінок-заявників; відомо, що жінки складають всього лише 30 відсотків особового складу збройних сил країн-членів Альянсу. Таким чином, постає питання: чи нам потрібні працівники з практичним

досвідом, чи нам потрібні працівники, які правомочні обіймати посади.

У 2005 р. було опубліковано першу оглядову доповідь щодо ситуації у Штаб-квартирі НАТО з гендерного балансу і рівності. Створення групи спеціального призначення і запровадження вищезазначених проектів не спричинило суттєвих змін. Більшість моїх колег очікували інших результатів і були шоковані. Вони припустили, що кількість жінок збільшиться тільки тому, що їм почали приділяти більше уваги. З цього можна зробити висновок, що дуже важливим аспектом політики гендерного балансу та рівності є створення кращої уяви про ці категорії.

НАТО пройшла довгий шлях і все ще стоїть перед рядом проблем щодо трансформації організації, так само як і трансформації її працівників для вирішення даних проблем.

Підтримка суспільства і високомотивованих його членів зроблять ці зміни можливими. «Я»

ПЕТРА БЕНДЕР

Это стоит прочитать:
Андросенко А. Ати-баты... Ишли дівчата, або історичний екскурс щодо гендерної політики в збройних силах провідних країн світу
<http://vu.mil.gov.ua/index.php?part=article&id=478>

Гендерна політика в міжнародній безпеці

МОНІК ТЮФЕЛІ-П'ЕР

голова відділу зв'язків з країнами-партнерами Управління громадською дипломатією, штаб-квартира НАТО

Дана конференція є новим кроком у долученні всіх верств населення до обговорення питань безпеки, у висвітленні існуючого стану речей та шляхів подолання наявних проблем.

Безпека і особливо міжнародна безпека сьогодні, як і завжди, розглядається з чоловічої точки зору чоловічої раси, а не всього людства.

Цей конфліктний стан речей між чоловіками і жінками продовжує існувати і у 21 сторіччі, і жодних істотних поліпшень не відбулося.

Всі наукові дослідження показують, що жінки до сьогодні мало впливали на приватне життя та публічну сферу.

Найбільш занедбаною сферою на сьогодні є, без сумніву, міжнародна безпека, де представлено дуже мало жінок, що підкреслювалось на початку цього сторіччя Резолюцією ООН №1325 і відповідною Резолюцією Європарламенту щодо гендерного аспекту під час конфлікту і при будівництві миру.

Ці положення також підтверджуються Асоціацією «Жінки у міжнародній безпеці», разом з якою НАТО організувало спільний захід у липні 2005 р. з подвійною метою: підвищити вплив жінок у сферах зовнішніх

зв'язків і оборони шляхом збільшення їх кількості та посилити діалог з питань міжнародної безпеки.

Всі організації, включаючи НАТО, рекомендують, щоб пропорція жінок у сфері міжнародної безпеки була збільшена на всіх рівнях прийняття рішень:

- у мирних переговорах;
- з приводу розв'язання конфліктів;
- пост-конфліктному реконструкційному процесі;
- в утвердженні миру.

Це означає:

- підготовку більшої кількості жінок для дипломатичної служби;
- призначення більшої кількості жінок на дипломатичні посади і головні посади у всіх міжнародних організаціях;
- підвищення відсотка жінок у делегаціях на національному, регіональному, міжнародному рівнях на зустрічах з питань миру і безпеки.

Слід зазначити, що сьогодні вплив жінок на рівні прийняття рішень у міжнародній безпеці є недостатнім. Дана ситуація має бути виправлена з урахуванням інтересів жінок і дітей — категорій, які найбільше страждають під час ведення війни. «Я»

МОНІК ТЮФЕЛІ-П'ЕР

О женщинах-военнослужащих в странах НАТО читайте на сайте <http://userpages.ug.com/captbarb/NATO/women.html>

Сайт Комитета по делам женщин-военнослужащих в НАТО http://www.nato.int/issues/women_nato/index.html

Комитет занимается вопросами равенства и прав женщин в вооруженных силах и продолжает прилагать свои усилия к обеспечению равенства всего военного персонала в сферах:

- рекрутирования и обеспечения работой;
- тренировок, обучения и развития;
- качества жизни.

«Голосуй, баллотируйся, лидируй! Вперед, девушка!»

В самом начале августа этого года в Нью-Йорке прошла женская конференция-тренинг Проекта Белого Дома «Голосуй, баллотируйся, лидируй. Вперед, девушка!». На ней собрались женщины со всей Америки, принявшие решение баллотироваться в депутаты всех уровней на следующих выборах. «Наш голос должен быть услышан, даже если он не совпадает с мнением Президента», — говорили женщины, решившие идти в большую политику.

«Голосуй, баллотируйся, лидируй. Вперед, девушка!» — инновационная инициатива Белого дома, ставящая целью увеличение числа женщин в политике. В ее основе лежит идея о том, что демократия не может быть полной без участия в политической жизни женщин.

Подробнее о том, что происходило на этой конференции, будет рассказано в выпуске «Лучшие практики решения гендерных проблем».

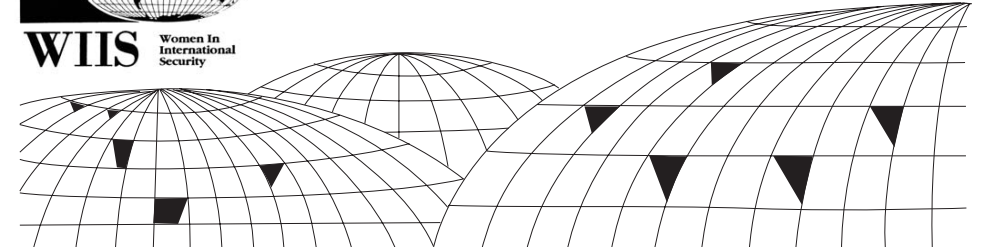
Сегодня мы приводим фрагменты выступления женщины, которые говорили о безопасности.

«Нам нужно увеличить количество женщин на уровне принятия законов. Нам нужно добиваться того, чтобы изменить восприятие женщин-лидеров в обществе, во всех его секторах. Нельзя быть лидером, если вы не разбираетесь в вопросах экономики и вопросах национальной безопасности. Мы планируем проведение женской конференции по вопросам безопасности. В ней примут участие

женщины-лидеры, которые изменят парадигму национальной безопасности и безопасности во всем мире».

«У меня пятеро детей. И ничего другого в моей жизни не было. Но я захотела изменить свою жизнь и жизнь своих детей. Все становится возможным, если вы решили изменить свою жизнь. Мы видим, какие изменения происходят, когда женщины садятся за стол переговоров. Женщины говорят: «Давайте пригласим людей, на жизнь которых окажет влияние тот или иной законопроект». Женщины знают, что такое война, и именно они хотят безопасности и мира. Нас не спасут военные. Каждая из вас приведет нас к полной безопасности. Женщины смогут изменить процессы, происходящие в мире. Воодушевляют друг друга. Я хочу призвать вас к участию в политической жизни. Передавайте этот призыв другим женщинам. Я призываю вас к тому, чтобы улучшать свою жизнь и жизнь других людей». «Я»

Глобальная женская сеть в международной безопасности

ЧАНТАЛ ДЖОНГ ОУДРАТ

ведущая специалистка Центра Трансатлантических связей Университета Джона Хопкинса, вице-президент организации ЖВМБ (2003-2007 гг.)

«Организации, подобные «Женщинам в международной безопасности», незаменимы в воспитании поколения женщин-лидеров».
Мэдлейн Альбрихт

«Женщины в международной безопасности» («ЖВМБ») — это ведущая непрофессиональная независимая организация международного масштаба, деятельность которой направлена на увеличение влияния женщин в сфере международного сотрудничества и безопасности. ЖВМБ работает над тем, чтобы не просто увеличить число женщин, но сделать их видимыми, а их голоса услышанными в сфере международной безопасности.

С момента образования в 1978 г. организация выросла в международную сеть, насчитывающую в своих рядах около 1,500 членов в более чем 35 странах мира. Она также имеет дочерние организации во всем мире. Члены организации, а это и мужчины и женщины, — политики, дипломаты, бизнесмены, военные, преподаватели и представители общественных организаций. Они работают в различных отраслях международной безопасности, включая такие области, как контроль над вооружением, борьба против терроризма,

В №3 за 2007 г. журнала «Я» Стефани Бабст, заместитель помощника Генерального секретаря НАТО по вопросам общественной дипломатии, рассказала о международной женской организации «Женщины в международной безопасности». Редколлегия «Я» связалась с представительницами этой организации в Вашингтоне. Представляем: Международная организация «Женщины в международной безопасности».

права человека, устойчивое развитие, безопасность окружающей среды и разрешение конфликтов.

В 2007 г. организация будет отмечать 20-летнюю годовщину. За эти двадцать лет организация «ЖВМБ» достигла значительных успехов в выполнении своей миссии. Женщины имеют достаточно внушительное представительство в сфере обороны и международного сотрудничества и занимают руководящие посты в правительствах (президенты, министры обороны или министры иностранных дел и парламентарии). Но все-таки до сих пор существует необходимость поддержки профессионального роста женщины, их карьеры в сфере международной безопасности. Женщины продолжают бороться за равное представительство на уровне принятия решений и в правительстве, и в сфере обороны, и частного бизнеса, и в международных организациях.

Проводя свои мероприятия, программы, конференции, организовывая профессиональную подготовку и глобальную сетевую деятельность, «ЖВМБ» стремится поддерживать рост и продвижение сегодняшних талантов и растить будущих женщин-лидеров во всех сферах.

Во времена разногласий и нестабильности в мире «ЖВМБ» играет очень важную роль: она собирает воедино специалистов-экспертов и людей, которым безразличны вопросы безопасности для обмена информацией и принятия практических решений в условиях глобальных изменений, с которыми мы сталкиваемся лицом к лицу в 21 веке.

Как член организации с достаточно большим стажем, я могу засвидетельствовать, что объединяющая сила этой организации и впрямь велика.

«ЖВМБ» — действительно глобальная сеть выдающихся женщин, женщин-профессионалов, стремящихся своими программами создавать возможности для следующих поколений лидеров в области международной безопасности. Вопросы безопасности сегодня слишком важны, чтобы оставлять их решение узкому кругу людей.

Я приглашаю вас принять участие в этой работе и помочь нам в том, чтобы голоса женщин в сфере международной безопасности были услышаны. «Я»

ЧАНТАЛ ДЖОНГ ОУДРАТ

Информация о деятельности организации «Женщины в международной безопасности» на сайте <http://wiis.georgetown.edu/>

Быть или не быть?

События, происходящие в разных уголках мира, доказывают: общество начинает изменять свое отношение к ролям современной женщины и осознавать, что именно она должна осуществлять контроль над сферой безопасности. Долгое время идут по этому пути скандинавские страны. Половина нового правительства Франции — женщины, и именно они возглавляют все силовые министерства; в британском парламенте министр обороны — женщина. Совсем недавно Министерство обороны Японии тоже возглавила женщина.

На вопрос, может ли Министром обороны Украины стать женщина, отвечает Петр Канана, помощник Министра обороны Украины, полковник запаса, 27 лет в Вооруженных Силах Советского Союза и Украины. Два года служил в Военном представительстве Миссии Украины при НАТО и выполнял обязанности офицера по связям со стратегическими командованиями НАТО в Координационном центре партнерства в г. Монс, Бельгия.

ОТВЕТИТЬ НА ЭТОТ ВОПРОС можно очень кратко: да, теоретически может.

А может потому, что в Украине, как в демократической стране, наконец-то появилось понимание того, что женщины имеют все права, утвержденные Конституцией Украины. Более того, украинское общество уже осознало, что очень эффективным Министром обороны может быть гражданский человек. А гражданский Министр обороны — залог демократического контроля общества над вооруженными силами своей страны.

Кстати, гражданские женщины уже давно эффективно работают на высоких руководящих должностях в Министерстве обороны Украины. Первым заместителем Министра обороны Украины (Марчука Е. К.) работала Гошовская В. А. Директором департамента взаимодействия с Верховной Радой Украины была Иванова Н. И., которая позже была назначена заместителем Министра труда и социальной политики. Сейчас в Министерстве обороны в должности Директора департамента строительства работает Амосова Т. В., у которой уже есть опыт работы первым заместителем Министра (МЧС).

Министр обороны Украины — это, прежде всего, политик, а, как известно, женщины-политики могут очень эффективно работать во всех сферах.

Гражданский Министр обороны — залог демократического контроля общества над вооруженными силами своей страны

Если в других европейских странах женщины уже успешно работают министрами обороны, то для нашей страны это только вопрос времени: необходимо, чтобы женщины-политики приобрели нужные знания и опыт в сфере обороны, чтобы осуществлять управление и руководить Вооруженными Силами. Не будем забывать, что государственный аппарат независимой Украины работает только шестнадцатый год.

Можно попробовать определить некоторые качества, которыми в идеале должно обладать лицо, претендующее на должность Министра обороны, и если женщина обладает такими качествами, то, в соответствии с Конституцией Украины, Президент Украины может предложить кандидатуру такой женщины-политика Верховной Раде для утверждения.

Политик должен быть высокоморальным человеком и нести ответственность за принятые решения.

Политик должен быть законопослушным. Иначе оборона и безопасность страны будет под угрозой.

19 июня 2003 г. Верховная Рада Украины приняла Закон Украины «Про основы национальной безопасности Украины», ст. 8 которого определяет, что одним из направлений государственной политики в вопросах национальной безопасности является «обеспечение полноправного участия Украины в общеевропейской и региональных системах коллективной безопасности, обретение членства в Европейском Союзе и Организации Североатлантического договора». Министр обороны просто ОБЯЗАН реализовывать это направление, если он не хочет быть государственным преступником.

Кандидат в Министры обороны Украины должен владеть хотя бы английским языком, чтобы адекватно воспринимать информацию от своих коллег, не говорящих по-украински.

Ст. 3 Закона Украины «Про Вооруженные Силы Украины» определяет, что Министерство обороны Украины — это центральный орган исполнительной власти и военного управления, в подчинении которого находятся Вооруженные Силы Украины. Следовательно, кандидат в Министры обороны должен понимать, в чем состоит роль Главнокомандующего Вооруженных Сил Украины, которым является начальник Генерального штаба.

Министр обороны должен владеть вопросом финансирования Вооруженных Сил для того, чтобы отстаивать их интересы перед Кабинетом Министров Украины, Премьер-министром и депутатами парламента Украины — Верховной Радой Украины.

Должность министра — публичная, следовательно, лицу, претендующему на нее, надо иметь крепкое здоровье, чтобы адекватно реагировать на раздражители, которых в украинском обществе достаточно.

Думаю, что, в общем, я дал ответ на поставленный вопрос.

Интересно было бы узнать, что по этому поводу думают сами женщины. «Я»

Подготовила ТАТЬЯНА ИСАЕВА

Жінки та армія

РАІСА СЕМЕНЕЦЬ
директор департаменту сімейної, гендерної політики та демографічного розвитку Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту, кандидат економічних наук

У 2000 р. Радою безпеки ООН прийнято Резолюцію 1325 про жінок, мир і безпеку. Ця глобальна резолюція слугує моделлю для впровадження політики з питань жінок і безпеки. Одним із її ключових елементів є збільшення участі жінок на рівні прийняття рішень. Концепція цього елементу полягає у тому, що тілкі широка участь жінок у процесі прийняття рішень у суспільстві може забезпечити тривалий мир і процвітання.

Не секрет, що більшість серед жертв конфліктів, включаючи біженців та переміщених осіб, є жінками і дітьми (біля 80 відсотків). Стає очевидним, що їх потреби мають відповідно впливати на політику безпеки. Розвинута гендерна свідомість у процесі прийняття рішень, так само як і під час планування місії і підготовки персоналу, є необхідною передумовою для ефективного збереження миру і постконфліктної реконструкції.

В цьому контексті хотілося б висловити декілька думок щодо ролі і місця жінки в армії, і в українській зокрема.

Фемінізація армії, так як і фемінізація суспільства, має певні кількісно-якісні характеристики, сукупність яких і визначає її рівень.

Сьогодні з повним правом можна говорити про посилення ролі і впливу жінки в збройних силах.

Залучення жінок на військову службу передбачається законодавством багатьох держав. Для України в цілому та українському війська зокрема це питання досить нове. Але в зв'язку з реалізацією Заходів з реформування, які визначені Державною програмою розвитку Збройних Сил України на 2006-2011 рр., є надія, що питання фемінізації армії набере потужності не тільки в кількісному, але й в якісному вираженні. Ці сподівання підтверджуються тим, що, не дивлячись на загальне скорочення чисельності військово-службовців, чисельність військово-

службовців-жінок має тенденцію на збільшення серед усіх категорій.

У ставленні до жінок у погонах Збройні Сили України повторюють шлях, через який пройшли армії багатьох країн світу. Офіцерські посади, які можуть обіймати жінки, визначені наказом Міністра оборони України від 25.02.2004 №46 «Перелік посад офіцерського складу, на які можуть призначатися жінки».

За даними Міністерства оборони України станом на 1 січня 2007 р. в Збройних Силах України проходять військову службу 18536 жінок (12,7% від усіх військовослужбовців Збройних Сил України), в тому числі: офіцерів — 1143 (2,5% від загальної чисельності офіцерського складу), з них: полковників — 4, підполковників — 46, майорів — 233, капітанів — 382, старших лейтенантів — 359, лейтенантів — 93, молодших лейтенантів — 25; прапорщиків — 2454; військовослужбовців військової служби за контрактом — 14825; курсантів — 111. Чисельність жінок серед працівників Збройних Сил України складає 52264.

Основними мотивами, які спонукають жінок йти до війська, як показують результати соціологічних опитувань, є: прагнення отримувати пристойне грошове забезпечення та пенсію, працювати в стабільному соціальному середовищі, наявність проблем працевлаштування у цивільних структурах, можливість вирішити сімейні проблеми (влаштувати особисте життя) та отримати житло. Є й такі, які прагнуть бути захищеними для служби у миротворчих підрозділах (на цей час у миротворчих операціях брали участь 42 військово-службовців-жінок, з них 25 отримали статус учасника бойових дій). Підтвердженням того, що жінки не гірше, а за деякими показниками краще від чоловіків виконують свої обов'язки є те, що тільки впродовж 2006 р. за вагомий внесок у справу розвитку Збройних Сил України, підтримання бойової готовності частин і підрозділів, мужність та самовідданість, виявлені в ході виконання службових завдань, відзнаками Міністерства оборони нагороджено 227 жінок.

Законодавство України (закони України «Про оборону України», «Про Збройні Сили України», «Про загальний військовий обов'язок і військову службу», «Про соціальний та правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» та інші) не передбачає обмежень чи переваг за ознаками статі під час прийому чи проходження військової служби.

Разом з тим, у Збройних Силах України, як і в більшості країн світу, існують обмеження у виборі спеціальностей для військовослужбовців-жінок, зумовлені самим життям. Відповідним наказом Міністра оборони України передбачено, що жінки не можуть бути командирами танків, бойових машин і гармат, мінерами, понтонерами та займати інші посади, пов'язані з важкими умовами праці і надмірними навантаженнями на жіночий організм.

Проходження служби жінками супроводжується також певними проблемами: до кінця ще не визначені нормативно-правові аспекти — поєднання служби із сімейними обов'язками та виконанням функцій народження та виховання дітей. Згадаймо, яке обурення громадськості викликала заява Міністра оборони України про те, що жінки-військовослужбовці не повинні народжувати дітей та брати відпустку по догляду за дитиною. Потребує також удосконалення механізм надання житла; незадовільне речове забезпечення — взуттям, головними уборами, повсякденною військовою формою одягу жіночого покрю, зимовим та польовим одягом; мають місце побутові незручності під час виконання обов'язків у польових умовах, несення служби у нарядях, чергових змінах.

Таким чином, формування, розвиток і реалізація гендерної політики у військово-службовців є справою непростотою. Необхідно подолати усталені стереотипи, традиції і психологічні бар'єри щодо місця і ролі жінки у Збройних Силах України. Це стосується перш за все народних депутатів, які приймають відповідні закони, керівництва Міністерства оборони України, чоловіків-військовослужбовців та власне і всього суспільства з метою забезпечення реальної рівності прав і можливостей жінок і чоловіків у військово-службовій діяльності. «Я»

РАІСА СЕМЕНЕЦЬ

Хочеш змінити світ — ПОЧНИ ІЗ СЕБЕ

ТАМІЛА КАРПІК

докторант факультету міжнародних відносин Університету Далхаусі, м. Галіфакс, провінція Нова Шотландія, Канада.

Профайл Таміли Карпик включає роботу у відділі НАТО та Європейської безпеки Апарату Ради національної безпеки та оборони України; Офісі зв'язку НАТО в Україні; представництві Агенства НАТО з технічного та матеріального забезпечення в Україні; Університеті Національної Безпеки та Оборони США у Норфолку, США; дослідницькому центрі «Бізнес — за національну безпеку» у Вашингтоні, США. Освіта: Магістр, «Міжнародні відносини», Університет Олд Домініон, Норфолк, шт. Вірджинія, США. Магістр «Менеджмент організацій», Тернопільський національний економічний університет, Тернопіль. Спеціаліст «Міжнародна економіка», Тернопільський національний економічний університет, Тернопіль

Таміла, якщо читати твою біографію, не знаючи, чия вона, то на перший погляд може здатися, що це — резюме мужчини. Чому така «нежіноча» кар'єра?

Ви правильно сказали — «на перший погляд». А коли ближче придивитись? Так, існує стереотип, що питаннями безпеки та військовими темами займаються чоловіки. Але ж саме в природі жінки першопочатково закладено дбати про свою дитину, родину, охороняти домашнє вогнище від зовнішніх негативів, а в даному випадку — робити це вже на державному та міжнародному рівні. Тому робота у секторі безпеки для жінки — це нормально логічне явище, яке досі ще є рідкісним. На щастя, у світі прослідковується тенденція до змін і все частіше ми бачимо жінку на посадах Міністра оборони чи Радника Президента держави з питань безпеки.

Наскільки важко жінці знайти своє місце в професійному патріархальному військовому середовищі?

По-перше, якщо говорити про НАТО, то там працює багато цивільних, адже НАТО займається не лише військовими питаннями, але й здійснює різноманітні освітні, дослідницькі, наукові проекти — усього не перелічши. Коли я більше дізналась про деякі з цих програм, була просто вражена, бо до цього жила ще під впливом стереотипу «НАТО — військовий Альянс. Крапка». По-друге, в нормальній організації з певними цінностями та правилами стать не грає визначальну роль, головне — професіоналізм та відповідність займаній посаді. Так що

адаптацію до чоловічого середовища можна вважати викликом, а можна просто над цим не замислюватись та йти до спільної мети в команді однодумців.

То може той факт, що у сфері безпеки працює мало жінок, дійсно пояснюється саме острахом «виклику»?

Частково так. Проте, ми ж бачимо, що загалом у військовій, дипломатичній, політичній сферах не так багато жінок — з різних причин. В якійсь мірі погоджуюсь, що у так званих «чоловічих» галузях важче досягнути висот. Складки в Україні жінок-політ? Аж двоє! Скільки членів теперішнього уряду? Жодної! Цифри невтішні. Я переконана, що це явище необхідно змінювати через спеціальні програми та державні проекти, а не очікувати, що щось прийде саме по собі. Ваш журнал та цей спеціальний випуск щодо теми жінки та НАТО — хороший тому приклад. Саме робота у чоловічій організації НАТО стала для мене важливим етапом у кар'єрі.

Але ж у таких організаціях, як НАТО чи РНБО, не те що в Україні, але й у США нелегко потрапити навіть чоловікам, а жінці, з існуючими досі стереотипами у суспільстві, ще важче? Ти ж у своїй ще досить молоді роки рухалась вперед по сходах кар'єрної драбини уже не українського, а міжнародного рівня. Робота у НАТО та Апараті РНБО в Україні, Університеті Національної Безпеки у США, зараз — докторантура у Канаді.

Як так стрімко вдається це все, відверто? Добре, відверто — тільки для читачок вашого журналу!

Мій шлях — досить логічний, хоч і виглядає трохи нереалістичним. У студентські роки в результаті активної громадської діяльності я була обрана єдиним делегатом від України на Всесвітній Конгрес молоді, що проходив у рамках святкування 50-річчя ООН у 1995 р. в Сан-Франциско, США. Ця подія стала для мене визначальною, хоча в той час наші молодіжні ініціативи не знайшли належної підтримки у влади. Згодом — участь у міжнародних програмах Ротарі Інтернешнл фонду «Відродження», проте — лише на громадських засадах та й навіть за свої власні кошти: для роботи у міжнародній організації не вистачало відповідної освіти та професійного досвіду. Але у 2002 р. мені пощастило виграти три міжнародні стипендії. Дві з них — на навчання у США, третя — престижна стипендія Ротарі Інтернешнл на навчання в Австралії (її надають лише 70-ти особам зі всього світу). Дуже хотіла до Австралії, бо багато часу та енергії присвятила розвитку Ротарі в Україні. Проте, вибрала стипендію ім. Едмунда Маске уряду США. На жаль, у цьому році її отримало тільки 17 українців. Саме у Норфолку я мала унікальну можливість навчатися і працювати за спеціальністю — вчилася в Університеті Олд Домініон та здійснювала дослідження в Університеті Національної Безпеки та НАТО САКЛАНТ. Влітку мала нагоду попрацювати у Посольстві України у США та дослідницькому центрі «Бізнес — за національну безпеку» у Вашингтоні, була на слуханнях у Конгресі США, Міністерстві обо-

рони США, відвідувала Пентагон, різноманітні цікаві заходи. Два роки навчання надихнули мене на нові звернення та вселили бажання використати набуті знання у рідній країні. Та повернувшись в Україну з дипломом Магістра з міжнародних відносин та унікальним досвідом, була трохи розгублена — двері до державних установ не відчинялись автоматично... Проте, доля звела мене з керівником Офісу зв'язку НАТО в Україні п. Джеймсом Грінном. У той час якраз потрібно було розпочинати підготовку другого етапу здійснення проекту Трасового Фонду НАТО з утилізації надлишкових боєприпасів та озброєнь в Україні, мій досвід став у нагоді. Відверто, було нелегко, бо ця сфера і досі залишається закритою, непрозорою, але командна згуртованість все таки принесла результат і цей проект, не без перешкод, поправда, але здійснюється в Україні. Даний проект — один з найбільшій подібних проектів в історії НАТО. На жаль, його важливість досі не достатньо розуміють у високих кабінетах української влади. На жаль, прикри уроки вибухів у Новобогданівці не навчили нас попереджати трагедії, а не пожинати наслідки.

Але ти ж сама була представником цих «високих кабінетів», працюючи в Апараті РНБО, чи не так?

Так, і саме тому критикую, зокрема і себе. За те, що докладаємо недостатньо багато зусиль до тих проблем, які при бажанні та справжній командній грі могли би бути вирішені ще вчора. Я була (хоча й дуже короткий період) членом Міжвідомчої робочої групи з інформування населення щодо НАТО, представ-

ляючи у ній Апарат РНБО. Можу ствердно сказати, що при мінімальних державних коштах, але при підтримці Центру інформації та документації НАТО та завдяки ентузіазму багатьох людей, проводиться багато заходів щодо інформування громадськості про НАТО. Водночас, мої друзі мене запитують: «А де результат твоєї роботи? Соціологічні дослідження показують низьку обізнаність населення про Альянс». Парадокс: зеринки посіяли, а чи збираємо врожай? То, можливо, треба модифікувати тактику, шукати нові шляхи.

А якщо конкретніше?

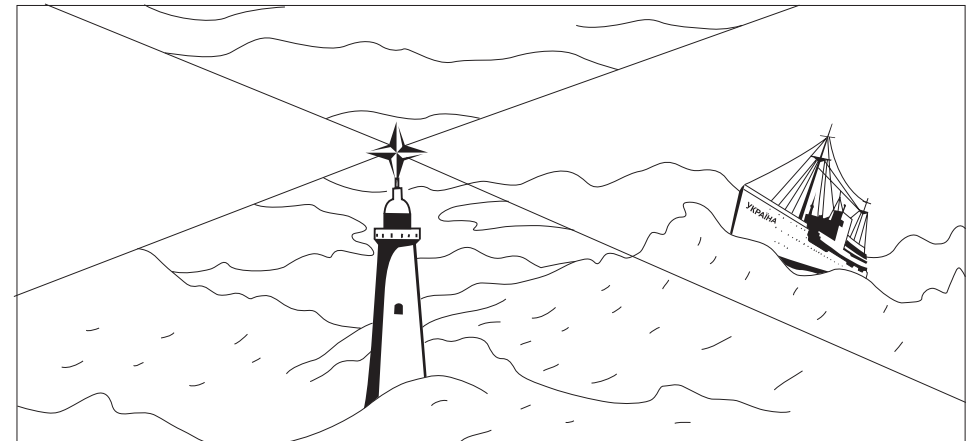
На мою думку, необхідно здійснювати освітньо-просвітницьку роботу — серед дітей, серед учнів, прививати молоді ті цінності, за якими повинна жити Україна, вступивши до Євро-Атлантичних інституцій. Суспільне усвідомлення європейських цінностей неминуче приведе людей до розуміння необхідності вступу України до системи колективної безпеки, що за умов глобалізації та нових загроз та викликів є природним процесом. Я зараз навчаюся та викладаю у Канаді. Запитавши пересічну жительку Галіфаксу — місто, де я живу — про НАТО, я не почую чіткої відповіді про те, що таке НАТО, але я точно буду знати, чому ця жінка вважає, що членство Канади у НАТО — це питання безпеки не лише держави, але й її родини та дітей. Інше питання, що тут історія відрізняється від нашої. Плоди радянської ідеології доведеться викоринювати у нашій свідомості ще кілька поколінь. Але якщо на жодному всукраїнському телевізійному каналі немає постійно-діючої передачі чи ток-шоу, які

би фахово у захоплюючій формі розповідали людям про ці євроатлантичні цінності, ці представляли цікавий діалог про те, що відбувається в світі, то залишається сподіватися, що відбудеться еволюційний процес переходу до цих цінностей.

Що ти побажаєш нашим читачкам, зокрема тим, які цікавляться НАТО або бачать своє майбутнє десь у Брюсселі чи Вашингтоні?

Моє життєве кредо — слова Ганді: «Хочеш змінити світ — почни із себе». Я переконана, що результат — це синергія щирої віри у те, що ти робиш, позитивної енергії, яку ти вкладаєш в улюблену справу, й — все ж таки — певний відсоток везіння. Ви знаєте, я мріяла займатися міжнародними відносинами з раннього дитинства, завжди відчувала, що це — моє покликання. У радянські часи для дівчинки з красивого міста Тернопіль це бажання вважалося недосяжним — ані спеціального вузу, ані відповідного місця роботи, ані потрібних високих контактів у столиці. Сильна віра у власні сили та пристрасне бажання змінити світ на краще, підтримка батьків та хороші друзі, яких щастило зустріти у житті — усе це є важливим. Я працювала в різних галузях від туризму до торгівлі, але коли я робила те, що не до душі — відразу бачила сон: «Я пливу у морі все далі й далі, а бурхлива хвиля мене відкидає на берег, ніби я пливу не в тому напрямі. Відчуваю, треба плисти в іншу сторону». Так, життєва хвиля мене сама приводить у «правильний місяця у правильний час», але все ж необхідно вміти плавати... «Я»

ТАМІЛА КАРПІК

Жіноча школа НАТО — школа відповідальної жінки

ТАМАРА ТРАЦЕВИЧ

голова ради Центру прав людини «Древо життя», голова комісії з європейської і євроатлантичної інтеграції Громадської ради при ХОДА, член Координаційної ради Громадської ліги Україна-НАТО

Четвертий рік діє в Україні Державна програма інформування громадськості з питань євроатлантичної інтеграції, а ставлення населення до євроатлантичної інтеграції України майже не змінюється.

На Харківщині інформуванням з питань євроатлантичної інтеграції систематично займається єдина організація — Центр прав людини «Древо життя». В «Я», 2005, № 2 (10) було надруковано інтерв'ю з п. Тамарою Трацевич, головою Ради Центру прав людини «Древо життя», головою комісії з європейської і євроатлантичної інтеграції Громадської ради при ХОДА та членом координаційної ради Громадської Ліги Україна-НАТО.

З того часу минуло два роки.

Чи відбулися з того часу зміни і які саме?

На наші питання відповідає п. Тамара Трацевич.

Як Ви оцінюєте стан інформованості населення Харківщини і України в цілому з питань євроатлантичної інтеграції? Яким є ставлення в нашому регіоні до євроатлантичної інтеграції?

Обізнаність українського суспільства про НАТО, про те, як вплине на життя пересічного громадянина вступ або невступ країни до НАТО, і, як наслідок, підтримка євроатлантичних амбіцій зменшується по мірі просування до східних та південних кордонів України. Соціологічні дослідження засвідчують погіршення ставлення українців до євроатлантичної інтеграції під час виборчих кампаній, коли певні політичні сили, використовуючи як старі, ще радянських часів, так і новітні, міфи і стереотипи, активізують свій електорат. Якщо 2003 р. вступ України до НАТО підтримувало 33% українців, то під час виборів підтримка падала до 12%, зростаючи у міжвиборчий період до 30,6% (березень 2007 р.). При тому ставлення в різних регіонах істотно різняться. Так, на західних територіях підтримка сягає 67%, у східних, в т. ч. на Харківщині, — близько 9%. Треба зауважити, що опитування учас-

ників публічних заходів, що ми проводимо, свідчить, що показник підтримки в середовищі поінформованих людей навіть на Харківщині перевищує 50%.

З 2006 р. ваша організація проводить моніторинг виконання місцевим урядом Державних програм інформування громадськості з питань європейської і євроатлантичної інтеграції. Які результати цього моніторингу?

Так, Центр прав людини «Древо життя» в числі шести громадських організацій, що за підтримки Міжнародного фонду «Відродження» проводять моніторинг в Івано-Франківську, Миколаєві, Чернігові, Луганську, Донецьку та Харкові. Але на разі зупинимось на євроатлантичному аспекті проекту. Зважаючи, що Державні програми не поширюються на органи місцевого самоуправління, ми намагалися відстежити, як саме Харківська облдержадміністрація інформує громадськість про перебіг процесів євроатлантичної інтеграції на Харківщині. За нашими мірками результати невтішні. Треба зазначити, не набагато кращі вони і по всій Україні. На жаль, державні органи влади самостійно інформаційну роботу не проводять, звітують переважно тими заходами, що проводить громадські організації за коштів донорів. В кращо-

му разі, як у нас, — беруть участь в публічних заходах з доповідями та допомагають в організаційному плані. В районах Харківської області жодного заходу, спрямованого на інформаційно-роз'яснювальну роботу з питань НАТО, окрім тих, що проводила наша організація в Ізюмському районі, не зафіксовано. Саме в Ізюмі ми переконалися, що периферія інформації про НАТО та інтеграційні процеси потребує більше, ніж мегаполіси, і не має її через те, що питання НАТО може використовуватися під час виборчих кампаній певними політичними силами, які не можуть знайти інший жулел, лише за умов повної необхідності громадськості з цього питання. Саме тому пересічний громадянин, який спеціально цим питанням не цікавиться, навіть елементарної інформації про НАТО не має.

За результатами опитування учасників наших публічних заходів щодо підтримки вступу України до НАТО, рівня поінформованості і потреби в інформації з'ясувалося, що з числа опитаних за вступ до НАТО — 54%, 23% — проти та 23% — не визначились. В числі опитаних: 59% — жінки, 27% — держслужбовці, 23% — науковці, всі з вищою освітою. Це уся усіх, хто проти, половина — вчителі, тобто, ті, хто має найбільший вплив на громадську думку.

В чому причини того, що в суспільстві не відбуваються зміни у ставленні до Північноатлантичного альянсу?

У відсутності політичної волі. Тому що насправді йдеться навіть не про Північноатлантичний альянс, а про стратегію держави — вибір майбутнього України та темпи становлення громадянського суспільства, несумісного з авторитаризмом, порушеннями прав людини та громадянина, корупцією, бідністю, соціальною несправедливістю, в чому і полягають основні пріоритети НАТО і ЄС. А найвищі посадові особи України, яких ми найняли саме для прийняття найбільш важливих для суспільства рішень, не тільки не можуть дійти консенсусу, а і намагаються скласти з себе відповідальність за прийняття доленого рішення, пропонуючи на референдумі прийняти рішення необізнаному в цій складній проблемі народу, навіть не розказавши людям, що несе з собою вступ або невступ до НАТО. Саме це і передбачено Державною програмою інформування громадськості з питань євроатлантичної інтеграції на 2004-2007 рр., мета якої:

- підвищення рівня інформованості громадян України про євроатлантичні інтеграційні процеси, НАТО та її розвиток, переваги членства в цій організації, напрями, стан та перспективи співробітництва України з НАТО;
 - підвищення рівня обізнаності молоді щодо євроатлантичної інтеграції України;
 - залучення громадян, громадських і політичних діячів України, представників НАТО та держав — членів НАТО до обговорення актуальних питань, напрямів, організаційних форм співробітництва України з НАТО;
 - забезпечення підтримки державної політики євроатлантичної інтеграції громадянами України.
- Як бачимо, наміри гарні, та, гальмовані впливовими політичними силами, які цього просто не хочуть, не забезпечені фінансовими та людськими ресурсами, так і залишаються намірами. До речі, Віктор Андрійович ще 2002 р. говорив про «формування доктрини: яким має бути обличчя України». Вже тоді було зрозуміло, що відсутність стратегії може дати непередбачувані наслідки. Тепер ми вже знаємо, як виглядають «непередбачувані наслідки»: наші «обранці», досі не знають в якому напрям-

ку «квиток брати» — до Європи чи Азії. Тому не маємо і стратегічного плану, який має навіть кожна бізнесова структура, що хоче не просто вижити, а і процвітати. Плану, за яким має вестись і інформаційна робота.

Якими Ви бачите шляхи підвищення обізнаності громадськості Харківщини?

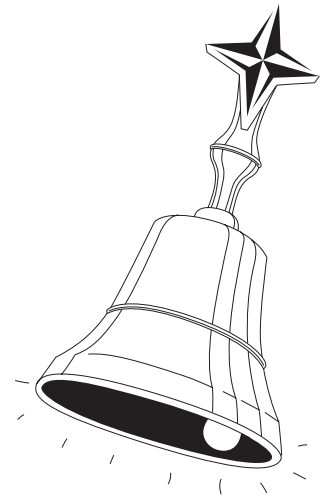
Міністр закордонних справ Арсеній Яценюк сказав, що «із усіх членів українського уряду 90% не дають відповіді на питання, що таке Альянс», про обізнаність же звичайних людей, особливо поза межами мегаполісів, й говорити годі. Наступного року держава планує зосередити особливу увагу на роботі з громадськими організаціями та її активізації в регіонах країни, на розбудові Мережі партнерства Україна-НАТО, ширшому залученні регіональних ЗМІ до висвітлення євроатлантичного поступу України, розробці обласних програм з підвищення обізнаності громадян в питаннях діяльності Альянсу тощо. Наша комісія з європейської і євроатлантичної інтеграції Громадської ради при ХОДА братиме участь в розробці цієї програми. Сподіваюсь, і науковці, фахівці зі стратегічного планування, зокрема, наш давній партнер, завідувачий кафедрою НТУ «ХП» І. В. Кононенко від співпраці не відмовляться. Під обласну програму планується виділення певних коштів, тож зацікавлені і спроможні неурядові організації на тендерній основі зможуть долучитися до виконання програми. До того ж Європейський Союз готовий надати допомогу через співпрацю з громадськими організаціями з країн-членів НАТО. Зокрема, громадські організації Королівства Бельгія пропонують встановити партнерські зв'язки з неурядовими установами задля підвищення обізнаності українського суспільства про функціонування НАТО та євроатлантичну інтеграцію України. А нещодавно на запрошення польсько-українського центру громадської освіти у Красіку (Польща) члени нашої комісії брали участь у зустрічі з представниками громадських організацій і місцевого самоврядування Люблінського воєводства, де було представлено не тільки програми фінансування співпраці, а і організовано зустрічі з потенційними партнерами.

Ви є авторкою унікального проекту «Жіноча школа НАТО — школа відповідальної жінки», метою якого

є залучення жінок до процесів інформування з питань євроатлантичної інтеграції. Яким Ви бачите розвиток цього проекту?

Насправді то є наша спільна з Вами ідея — не тільки залучити жінок до інформування, а й дати їм один з інструментів підвищення впливовості у нашому все ще патернальному суспільстві. Сфера безпеки — це сфера інтересів у першу чергу жінки, оскільки жінок питання безпеки і оборони, стосуються не менше, ніж чоловіків, бо тісно пов'язані з життям і майбутнім дітей, яких вони народжують та ростять. Саме жінка, особливо з малих міст та сіл, де канали інформування обмежуються телебаченням, має розібратися в цих проблемах, скориставшись допомогою фахівців та тих, хто вже здолав цей шлях в країнах, що приєдналися до Альянсу нещодавно. Аби, маючи найбільший вплив на думку суспільства, аргументовано донести свою позицію.

Але тут вже деякі чоловіки почали бурюватися — вони просто не хочуть терпіти дискримінації і теж хочуть йти в «перший клас» і вивчати абетку. То, можливо, прийдеться поміркувати і про «Сімейну школу НАТО», в якій жінки, що пройдуть лікбез у Жіночій школі НАТО, відвідають колег в країнах членах НАТО та дізнаються про всі «за» та «проти» євроатлантичної інтеграції, будуть передавати свої знання далі. «Я»

Можливості для української молоді

Молодіжний центр Атлантичної Ради України (МЦАРУ) — це громадська організація, яку створено в рамках молодіжної програми Атлантичної Ради України (АРУ), що заснована 1995 р. і є асоційованим членом Асоціації Атлантичного Договору (АТА) — провідної неурядової спільноти НАТО, яка об'єднує національні організації 44 країн Євро-Атлантичного регіону.

Головна ціль МЦАРУ — це поширення інформації та пропаганда ідей інтеграції України до Європейських та Євро-Атлантичних структур співробітництва та безпеки серед української молоді.

Молодіжний центр АРУ є єдиним офіційним представником України в Молодіжній Асоціації Атлантичного Договору (YATA), який має право формувати українську молодіжну делегацію та представляти Україну на Молодіжних Атлантичних Самітах НАТО, що відбуваються паралельно до офіційних Самітів Альянсу.

Проект «Аліанте» — це щорічний міжнародний учнівський конкурс, який започатковано в 2000 р. чеською асоціацією «Ягелло 2000» для визначення знань про Міжнародну безпеку та НАТО серед школярів. За п'ять років свого існування конкурс набув широкого популярності та міжнародного визнання. З кожним роком постійно зростає кількість учасників конкурсу, а також країн-учасниць. На сьогодні в «Аліанте» задіяні команди з дев'яти країн-членів НАТО, а саме: Чехії, Польщі, Словаччини, Румунії, Литви, Латвії, Естонії, Угорщини та Нідерландів, які у фінальному конкурсі змагаються між собою за першість.

Спеціальною версією цього конкурсу є проект «Аліанте — Україна». Вперше Молодіжний центр Атлантичної Ради України дізнався про проект «Аліанте» під час участі в Празькому Атлантичному Студентському Саміті НАТО в 2002 р. З цього часу ідея почала втілюватись в життя, і в 2003 р. було розроблено проект конкурсу для проведення в Україні, який став реальністю як конкурс

«Аліанте 2004 — Україна» та набув неабиякого успіху і міжнародного значення.

Сьогодні «Аліанте — Україна» є одним з найактуальніших заходів серед молоді, що визначається із своїми планами на майбутнє та прагне всебічних знань, оскільки тематика міжнародної безпеки є дуже популярною та актуальною в світі.

Цільова аудиторія — це учні загальноосвітніх шкіл, коледжів, гімназій, училищ та студенти вищих навчальних закладів І-ІІ рівня акредитації віком від 14 до 19 років.

Конкурс «Аліанте» був, є і буде актуальним для України ще багато років, тому що:

- На сьогодні недостатньо висвітлено проблему співпраці Україна — НАТО для широких верств населення;
- В Україні необхідно подолати стереотип НАТО-агресора, який до сих пір присутній у громадськості, особливо на сході України;
- Є необхідність створювати позитивну думку щодо діяльності НАТО та інших міжнародних Євроатлантичних структур співробітництва та безпеки;
- Оскільки в українських школах на дуже низькому рівні подана інформація про Європейський та Євроатлантичний вибір, конкурс дасть можливість приділити більше уваги цій тематиці, як з боку учнів, так і з боку вчителів.

Проект «Аліанте — Україна» є дуже актуальним саме сьогодні, в період зародження демократії в Україні. Оскільки конкурс є всеукраїнським, об'єднуючи дітей з різних регіонів України у спільному творчому пошуку, він відіграє значну роль у подоланні «куявної» стіни між заходом і сходом України, що є дуже важливо для створення демократичного суспільства.

<http://www.yataukraine.org.ua/index.htm>

Інформаційні ресурси з питань євроатлантичної інтеграції

Військо: центральний друкований орган Міністерства оборони України
<http://vu.mil.gov.ua/index.php?part=article&id=478>

Інтернет-проект <http://www.soskin.info/>

Сайт Всеукраїнського громадського об'єднання «Громадська Ліга Україна-НАТО»

http://www.ua-nato.iatp.org.ua/about_us.html

Сайт Міністерства закордонних справ

<http://www.ukraine-nato.gov.ua/nato/ua>

Сайт Міністерства оборони України

<http://www.mil.gov.ua/index.php?lang=ua>

Сайт Молодіжного центру Атлантичної Ради України (МЦАРУ)

<http://www.yataukraine.org.ua/index.htm>

Сайт Науково-інформаційного центру міжнародної безпеки

та євроатлантичної співпраці

<http://www.intsecurity.dn.ua/>

Сайт Національного Центру з питань євроатлантичної інтеграції України

<http://www.nceai.gov.ua/ua/ptm/>

Сайт Об'єднання "Євроатлантичний вибор"

<http://eac.iatp.org.ua/organisation>

Сайт Фонд у «Демократичні ініціативи»

<http://www.dif.org.ua/index.viv>

Сайт Центру "Діаматік" Академії успіху

www.diamatik.org

Сайт Центру інформації та документації НАТО в Україні

www.nato.int/issues/ukraine

Журнал «Атлантична панорама» — це загальнодержавне суспільно-політичне видання, яке об'єктивно та неупереджено висвітлює реальні кроки держави щодо інтеграції українського суспільства до євроатлантичної спільноти.

В журналі подається інформація про вирішення основних проблем реалізації державної політики соціально-економічного розвитку України, перспективи вітчизняного військово-промислового комплексу, можливості виходу України на світові та регіональні ринки озброєння і військової техніки.

Основна увага приділяється євроінтеграційним процесам, які відбуваються в Україні та інших країнах Європи.

Передплату журналу можна здійснити у будь-якому поштовому відділенні.

Передплатний індекс журналу — 95029.

Україна, 04050, м. Київ, вул. Мельникова, 81

тел.: (044) 483-48-04, 481-59-58

Якщо ви хочете отримувати більше інформації про НАТО, про євроатлантичну інтеграцію, то це можна зробити, звернувшись в обласні бібліотеки, в яких систематично оновлюються інформаційні стенди Україна-НАТО.

Г р и ц ь. Дідусю, бабуна вчора казала, що ми маємо вступити в НАТО. А Ваня каже, що його дідусь йому сказав, що НАТО — це воєнний блок країн-агресорів, які воювали проти Радянського Союзу. І ще сказав, що краще в Північно-Атлантичний Альянс. Я спитав у вчительки про цей Альянс, а вона сміється з мене і каже, щоб я спитала у бабусі. Але ж війна — це справа не жіноча...

Д і д у с ь. Онуцю, ти ж знаєш, яка у нас бабуна сучасна. Вона вважає: щоб війни не було ніколи, за цю справу мають взятися саме жінки.

Г р и ц ь. І наша бабуся теж буде воювати? Шпигункою? Чи поранених з поля бою виносити?

Д і д у с ь. Спитай у неї, вона про війну і про НАТО знає краще, це ж вона ходить до жіночої школи НАТО.

Б а б у н я. Щоб ніколи не було війни, питаннями безпеки мають займатися саме жінки. Бо ви як з дитинства починаєте грати у війну, то й не припиняєте...

Г р и ц ь. А що ж, мені ляльками гратися? Я ж не збираюся бути прислугою або ж кухарем.

Б а б у н я. А ти вважаш, що Настуся готується в прислугою? А раптом як вона буде видатним психологом... або ж доктором?

Г р и ц ь. Сама кажеш доктором, а не докторкою...

Б а б у н я. Це ти інфікований вірусом ґендерної нервності.

Д і д у с ь. Чим-чим?

Б а б у н я. ґендер — це коли Настуся зможе бути не тільки заступницею начальника, а і міністром. Чи президентом.

Г р и ц ь. Як у Франції, де наша Анна була королевою?

Б а б у н я. І до речі, письменною, на відміну від короля.

Д і д у с ь. Ну от, розкажи, ще політичний конфлікт

спрочиниш. **Б а б у н я.** Хвалитися цим, може, і не варто, а знати, що в Україні раніше жінок навчали грамоті нарівні з чоловіками, варто.

Г р и ц ь. І навіщо? Все одно жінки генералами не ставали...

Б а б у н я. А княгиня Ольга?

Д і д у с ь. Це та, що на Михайлівській площі у Києві... Але ж князь Ігор її з Росії взяв...

Г р и ц ь. Ну, навіть я знаю, що Псков у 915 р. входив до складу Київської Русі. Росія ж — це пізніше.

Б а б у н я. А по-друге, навіть тоді у Київській Русі не брали в жони, а одружувалися майже на рівних. Існувало навіть таке поняття — материзна — материнська спадщина, чого у інших народів ще довго не було.

Г р и ц ь. Так на Київській Русі дружиною ж звали військо.

Б а б у н я. Це тільки підтверджує високий статус жінки. Тільки така жінка могла виховати відданого своєму народові князя.

Г р и ц ь. Або козака, коли чоловік був на Січі?

Д і д у с ь (лукаво). А потім одружували з чужинками-шведками, норвежками, візантійками...

Б а б у н я. Влада мусила йти на особисті жертви, аби війни не було...

Г р и ц ь. То зрозуміло тоді, чому жінка має все знати про війну. Щоб чоловіків не вбивали і щоб їм самим не таскати на п'ятий поверх коляску. Як ти, коли дідусь воював в Афгані...

Б а б у н я. Так, але про Афган — завтра, коли виконаєш завдання з французької мови.

Г р и ц ь. Тепер зрозуміло, чому Настуся вивчає шведську... на прабатьківщину збирається!

ТАМАРА ТРАЦЕВИЧ